

עומקא דפרשה

פר' שלח - בעניני ציצית

בס"ד ערש"ק כ"ה סיון תשע"ב

- זמן חיוב קטן בציצית
- מצות ציצית בשבת
- בדין כסותך
- בגדר מצות ציצית
- ט"ק של צמור
- ט"ק הראוי לחינוך קטן
- גדרי ציצית עפ"י רמזיה
- טעמי מצות ציצית
- מלחמתה של תורה

- וראיתם אותו - הגר"ד מן
- עשיית קשר לסימן
- ציצית בלי ברכה
- לועג לרש בציצית
- עשיית ציצית כלילה
- לבישת ציצית ללא כוונה
- הערות בהל' ציצית
- זמן חיוב ברכת הציצית
- ערבות במצות ציצית

גדרי מצות לבן ותכלת בציצית

מורנו הגאון רבי שמחה קסלר זצ"ל

מצוה שלימה היא, דלא כשי' הלבוש.
 ג. בארצות החיים סי' י"ג סעי' ב' כתב דרבנן דרשי מוראיתם אותן דקאי אכל א' לחודי', ומש"ה עדיף לבן בלא תכלת מד' ציציות לר' ישמעאל דהתר, חסר מצוה עכ"פ בקרן שאין לו ציצית וכאן התירה תורה בלבן או תכלת לחוד, דכשאין לו שניהם, יש דין דוראיתם אותו גם על אחד לחוד.
 ובזה מיושבים ב' הקושיות, גם דלא דרשי' שיעכבו תכלת ולבן זה את זה, וגם דיש היתר ללבוש הבגד אע"פ שחסרה מצוה דתכלת.
 ד. ובקה"י מנחות סי' כ"א אות ב' כ' דאפי' אם ילבש הבגד בלא תכלת יבטל עשה בידים, כיון שאם ילבש גם יקיים עשה דלבן, דאמרי' דכמו שע' דוחה ל"ת כן עשה דוחה עבירה של ביטול מ"ע השנית ומה דאמרי' מאי אלמה האי עשה מהאי עשה, הוא באופן שעכ"פ יקיים מצוה אחת, שאם ישלח את הצפור, ויקיים שילוח הקן ויחסר מצות צפורי מצורע, בזה אמרי' שישלח את בצפור, ומה דיחסר לו צפורי מצורע הי' בשוא"ת אמרי' מאי אלמא דהאי עשה מהאי עשה, אבל אם בטלית לא ילבש כלל עם ציצית הרי אין לו שום מצוה כלל בזה נאמר דעשה דוחה איסור עשה.
 ה. בס' "בית הלוי" ח"א סי' מ"ב כ' וז"ל ואין להקשות דא"כ מי שיש לו רק מין א' וכגון לדידן דאין לנו תכלת מותר ללבוש בגד בת ד' כנפות ולהטיל בו לבן על עובר על הלאו (דבל תגרעו) י"ל דשרי משום דעשה דוחה ל"ת.
 ולפמש"כ בשאג"א דעובר נמי על איסור עשה דביטול תכלת ותו' הקה"י דקיום עשה דוחה איסור עשה, אבל הרי אין ע' דוחה ל"ת ועשה והשתא דבגד בלא תכלת יש בו לאו דבל תגרע א"כ קשה כיצד ידחה עשה דלבן ל"ת ועשה.
 ומצאתי בס' עין התכלת עמ' רי"ב שהק' כן על הבית הלוי, וז"ל דהכא ע' ול"ת הוא היינו עשה דתכלת, ולא תעשה דבל תגרע ואין עשה דוחה ל"ת ועשה כדאמרי' בב"מ ל' יעו"ש ובכמה דוכתי. ותו' דהעיקר דבזמן דליכא תכלת ליכא משום בל תגרע משום דאין מכיון לגרוע, וכו' וכמו שכ' הרשב"א ז"ל בחי' לר"ה י"ז וז"ל וה"ה לבל תגרע לצורך כגון יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת אע"ג דאמרה תורה תקעו גזרו שלא לתקוע כו' יעו"ש דמבואר מזה דכל שאין מכיון לגרוע ועושה לצורך ליכא משום בל תגרע וכו'.
 ובאמת שאלה זו דיעבור על בל תגרע תלה בבית הלוי במחלוקת הרשב"א והטו"א, דהרשב"א ס"ל דמי שמבטל מצוה עובר על בל תגרע, והטו"א ס"ל דרק במתחיל מצוה ואינו גומרה יש בל תגרע, וא"כ במניח בבגדו לבן בלי תכלת תלוי אם לבן ותכלת יחד הוו מצוה אחת, דאז כשיקיים רק חלק מן המצוה יהי בל תגרע, או דלבן ותכלת הוו ב' מצוות ואז כשמקיים אחת מהן אין עובר בל תגרע, לשי' הטו"א.
 ו. וז"ל הרמב"ם בסה"מ עשה י"ד כו' ואינה נמנית בשתי מצוות, ואע"פ שהעיקר אצלנו בתכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת שהרי נאמר בספרי וכל שרן שתי מצוות, מצות תכלת ומצות לבן, ת"ל והי' לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצוות.
 וכן כ' הרמב"ם בהל' ציצית פ"א הל' ה' וז"ל אע"פ שאין אחד מהן מעכב את חברו אינן שתי מצוות אלא מצות עשה אחת, אמרו חכמים הראשונים והי' לכם לציצית מצמד ששניהם מצוה אחת.
 אבל בתוס' בדף ל"ח: ד"ה אלא לגרדומין כ' דלרבי הוי מצוה אחת, ולרבנן תרי מצוות נינהו, ומה"ט הק' דכיצד מהני גרדומי האחת לחברתה, וכ' עלה דלמאי דבעינן בלבן נמי ד' חוטין א"כ חד מצוה נינהו. ע"כ. ופי' דאם הלבן יכל להיות במקום התכלת א"כ נמצא דחד מצוה הוא הלבן והתכלת וכאשר אין תכלת יכל ליקח במקומו לבן ומש"ה מהני גרדומין ממין אחד לשני. »

א. הק' הקרן אורה דלכאוו כי היכי דילפינן דד' ציציות מעכבין זה את זה, מוהי' לכם לציצית, בהוייתן יהו, א"כ מ"ט לא ילפי רבנן אלבן ואתכלת דליעכבי אהדדי ג"כ מוהי'.
 ותו' דלשי' רש"י דלרבנן נמי צריך ד' חוטין ועצב התכלת אינו מעכב י"ל דליכא למילף מוהי', כיון דהציצית הם בשלמות אלא שלא נצבעו תכלת שפיר מיקרי בהוייתן, ולא ילפי' מוהי' אלא שלא יחסר איזה מין אבל אי נימא דאינו מעכב כלל וסגי בב' חוטין אכתי יקשה דנילף מוהי' שיהיו מעכבין.
 ולפי שיטה זו נמצא דמה דבעי' ד' חוטין לבן הם חוטים במקום התכלת, אבל בכ' הגרי"ז כ' דמה דבעי' ד' חוטים הוא מדין תואר הציצית כמו דבעי' שיהא גדול ופתיל, וז"ל התוס' בד"ה התכלת ועוד צריך טעם מנלן דכי לית לי' אלא או לבן או תכלת דלא איפטר בתרי חוטי לחודיהו עד דרמי' ד', ושמא משום דדרשינן גדול שנים גדילים ד' בין יש בו מין אחד בין יש בו שני מינין עכ"ל, ולהגרי"ז מבואר דהי' צורת הציצית שיהא הגדול לכה"פ מד' חוטין, (שם נכתב בשם הגר"ח בשי' הרמב"ם ע' בכתבים מה"ק). אלא דלקמן בדף ל"ח ע"ב בתוד"ה אלא לגרדומין כ' וז"ל ואור"ת דעכשו שנותנין ד' חוטין ב' משום לבן וב' משום תכלת וכו', משמע דב' הנוספים הם משום תכלת ולא משום צורת הגדילים וכבר עמד על כך בכ' הגרי"ז שר מה"ת.
 ולפי דרך זו דמה דבעי' ד' חוטי לבן הם בשביל צורת הגדילים אבל באמת ל"ש שיהא לבן במקום תכלת, הדרא ק"ו הקרן אורה לדוכתה. ועי' לקמן אות ה'.
 ב. בשאג"א סו"ס ל"ב הק' דאפי' אם אין התכלת מעכב את הלבן מ"מ הרי מתבטלת מצות עשה דתכלת, ונמצא דבלבשת בגד זה מבטלין ועוברין על מצות תכלת, ואין לומר דעשה דלבן דוחה איסור עשה דתכלת, דהא אין עשה דוחה עשה, דאמרי' בחולין דמאי אלמא האי עשה מהאי עשה.
 והביא השאג"א ראי' מכאן לשי' הר"י שבמרדכי דהיכא דא"א לו לעשות ציצית שרי ללבוש בלא ציצית. ועדיין לשי' הר' שלמה דאסר ללבוש בגד שנפסקו ציציותיו בשבת, צ"ב כיצד שרי ללבוש היום בלא תכלת. ובפתיחה של הפמ"ג להל' ציצית כ' כסברא הנ"ל לשי' בעה"מ דפסק כרבי דתכלת מעכבת את הלבן ואעפ"כ שרי ללבוש בלי תכלת לשי' הר"י שבמרדכי.
 ולפי"ד הקרן אורה אפשר דגם קו' השאג"א מיושבת עכ"פ לשי' רש"י דמכיון דצריך לקחת ב' חוטי לבן נוספים במקום ב' תכלת א"כ חזינן דבדיעבד אפשר להתעטף בטלית דלבן בלי תכלת, דהרי יש תחליף בדיעבד לתכלת.
 וע' לקמן דף מ' ע"א בתוד"ה סדין שכ' בשי' רש"י וצריך לדחוק כו' ומלאכא נמי דאמר לרב קטינא סדינא בקייטא ציצית מה תהא עלי' מציצית מן המובחר קא מקפיד, ע"כ והי' דלשי' רש"י שנותן ב' לבן במקום ב' תכלת נחשב בדיעבד לבגד שמוטר ללבשו, ואף שבדואי עדיין חסרה שלמות מצות תכלת, אפ"ה שרי ללבשו ומשו"ה קרי לי' תוס' לתכלת מצוה מן המובחר.
 וכן משמע שם בתוס' שכ' בשי' רש"י דעשה דתכלת לא דחי ל"ת דכלאים דהא אפשר לקיים שניהם ועיקר מצות תכלת לא יהא אלא בצער, ע"כ דמשמע דלשי' רש"י כשיש ד' חוטין הוי נמי מצוה בלי תכלת.
 אבל בלבוש סי' י"א כ' דאע"ג דתכלת ולבן אין מעכבין זה את זה, מיהו לא מקיים בחד מינייהו אלא פלגא דמצוה, ולא מצוה שלימה, ולא דחי כלאים ואפילו התכלת דלא אפשר במינו לא דחי כלאים דפלגא דמצוה היא ולא מצוה שלימה.
 ובס' עין התכלת עמ' קנ"א הק' דלקמן בדף מ. ולא יהא אלא לבן, מבואר להדיא דגם לבן לחודה הי' דוחה כלאים, אלא דמשני כיון דאפשר במינן לא כדר"ל, וא"כ תכלת דאי אפשר במינן הי' דוחה, הרי להדיא דחד מינייהו נמי

¹ מכתב ידו, נמסר לע"נ ליום ה"א צ"כ בסיון.

אבל אם אי"צ לבן טפי כשאין תכלת אז הוו ב' מצוות לדעת תוס' אליבא דרבנו, ואפי' אם נאמר דצריך ד' חוטי לבן כדי שיהי צורת גדיל דלזה דוקא בע' ד' חוטיין אבל ל"ה ב' חוטיין לבן במקום תכלת, עדיין יתכן דהו"ל לשי' תוס' ב' מצוות.

והנה שי רש"י ותוס' היא דבעי ב' חוטיין לבן ובי' חוטיין תכלת וז"ל בד"ה התכלת וי"ל כיון דתרי מיני בעי רחמנא סברא הוא שיהו שוויין, ועוד פתיל תכלת כתיב ופתיל משמע תרי וכו'.

אבל הרמב"ם כ' בפ"א מציצית ה"ו והי' אחד משמונה החוטים חוט תכלת והשבעה לבנים. ואח"כ בה"ז כ' דחוץ מכריכה ראשונה ואחרונה, הכריכות הן בחוט התכלת. וכבר באר במשכנות יעקב סי' י"ג דלרמב"ם פי' פתיל תכלת הי' החוט תכלת צריך שיהא החוט שכורכין בו, ולש שנדרוש מלשון פתיל שנים, דכרש"י ותוס'.

ולפי"ז שכל תכלית התכלת היא לכוון את הלבן כפשיטא שאין התכלת יכול להיות שמה בצ"ע ובע"כ דהוא חלק ממצוה אחת, וא"כ ה"ה הלבן ג"כ חלק ממצוה, אבל לרש"י ותוס' דבעי ב' חוטי לבן וב' חוטי תכלת א"כ אפשר לומר דהן מצוה אחת לרבי דמעכבין ז"א, ולרבנן שאין מעכבין אפשר דהן ב' מצוות, וכמו שנסתפקו בזה התוס'.

ובזה אפשר לבאר קו' משמרת חיים (ח"א ענייני ציצית א), למה מנה הרמב"ם תכלת ולבן למצוה א', ואילו תפלין של יד ושל ראש מנה לב' מצוות, וע"ש מה שתי, ועכ"פ לפי הנז' דתכלת ל"ש במציאות שיהי בלא לבן וע"כ דהוא חלק מן המצוה וא"כ ה"ה לבן נמי מסתבר דהוא רק חלק מן המצוה ולכן

מנאו הרמב"ם למצוה אחת, מה שאין כן בתפלין של יד ותפלין של ראש דכ"א ענין ומעשה בפ"ע ושייך כ"א בלי השני מנה הרמב"ם לב' מצוות.

ז. ומפורשין הדברים בכס"מ דהרמב"ם הביא דברי משנתנו בפ"א ה"ד, וז"ל, והתכלת אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת, כיצד הרי שאין לו תכלת עושה לבן לבדו וכן אם עשה לבן ותכלת ונפסק הלבן ונתמעט עד הכנף ונשאר התכלת לבדו כשר, ע"כ.

וכ' הכס"מ דהרמב"ם אינו מפרש כפרש"י וכו'. ומשמע שאם לא הטיל אלא חוט תכלת בלבד יצא והוא א"א לומר כן דהא קרא כתיב ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת, משמע דיאן מקום לפתיל תכלת אלא א"כ יהי ציצית דהיינו לבן ואסיקנא לא נצרכא אלא לגרדומין דכיון דמעיקרא היו לבן ותכלת כי איגרדום כיון שמשיירי כשרות אתא כשירה וכו'.

והביאור דכל ענין פתיל תכלת הוא להיות נכרך על הלבן ובודאי דל"ש שיהא תכלת בלא לבן, ובזה פי' הרמב"ם דחלק זה מיירי רק בדין גרדומין אפי' לרבנן דאינן א' מעכב את השני.

ובס' מנחת עני ביד הקטנה ס"ק ד' ב' כ"ג דברי הרמב"ם ולפי דגבי לבן אינו מעכב את התכלת ל"ש לפרש כן ולומר דבאין לו לבן עושה תכלת לבד משום דל"ש שאין לו לבן שהוא מצוי למאד לפיכך מפרש בענין שנתמעטו ונשאר תכלת לבד ודו"ק כנלענ"ד לפרש כוונת הרמב"ם עכ"ל.

ולפמ"ש א"צ להכנס לאוקימתא דל"ש שאין לו לבן אלא דבעיקר הדין ל"ש ליתן תכלת בלי לבן שכל ענינו של תכלת להיות פתיל הכרוך על הלבן.

שער הליון

זכירת כל המצוות

כוונת המצוה להתעטף כדי שנזכור כל מצוותינו לעשותם כמ"ש בטו"ש (ח,ח), ועי' ב"ח דהוא לעיכוּבא. וצורת הזכירה כ' הטור (כד,א) שהוא ע"י **הקשרים** כמו שעושים קשר לזכרון. ובחינוך (שפו) מבואר דהזכירה ע"י שנושא **חותם אדוניו** קבוע בכסותו ועי"ש.

ורש"י בפר' פי' וזכרתם ע"י הגימ' של ציצית עם החוטים והקשרים שהם **תרי"ג**, ושי' הרמב"ן דהזכירה ע"י **התכלת**, שהיא תכלית הכל, על יסוד הגמ' דתכלת דומה לים וכו' לכסא הכבוד. ועי' בפ' הרוקח דחי' חוטיין כנגד ח' איברים שבהם תלויים כל המצוות והעבירות. ועי' בס' חרדים בהקדמה למצוות שהאר"י. ומשמע דלכו"ע הזכירה היא ע"י ראיית הציצית וכפשיטא דקרא שע"י וראיתם - וזכרתם, ולכן זמן ציצית תלוי בראיה "משמירת" [ולא ביום]. וי"א דהוא ע"י התבוננות הלב.

הראב"ע בפר' כ' דמשום שהציצית היא זכירה להמנע מעבירה יש חיוב יותר להתעטף בציצית בשאר השעות מבשעת התפלה, כי בשעת התפלה לא יעשה עבירה, אך הטו"ש (כד,א) כ' להיפך, דבשעת התפלה חיוב יותר. [ועי' העמק דבר שב' הזכירות הן ב' דרכים בעבודה].

לשון ציצית

בפסיקתא אי' לשון סימן לשון ציון. ורש"י פי' א' על שם הפתילים (עי' מנחות מב.), ד"א ע"ש וראיתם אותו כמו מציץ מן החרכים. [וכ"ה בזוהר]. והנה פי' דלשון ראיה קאי על מקיים המצוה שרואה את הציצית. אבל רבנו בחיי פי' [ע"ד המדרש] מלשון שהקב"ה רואהו, שנזכר עי"ז בכסא הכבוד ונזר מהעבירות. [ופי' טלית מלשון עלוי ורוממות, והוא רמז להקב"ה]. ויתכן דתליא בזה אם הראיה שמביאה לזכירה היא בראיית העין או בלב.

והמהר"ל (נר מצוה) ביאר ע"ש שזוכה לראות פני שכינה, וכ"כ ריא"ח באור תורה. [מקורו בירוש' ברכות א,ב. כל המקיים מצות ציצית כאילו מקבל פני שכינה. ועי' שבוי"ח ח"ג לא ד"ה וביחוד] ובנתיב העבודה פט"ו כ' המהר"ל דהוא מלשון **ציץ השדה** שיוצא מן הכח אל הפועל. [ועי' שפי"א בפר' לשון ויצץ ציץ המורה על זריעה].

ראיית הציצית

הסמ"ק מנה כמצוה בפנ"ע (כח) **להסתכל בציצית** דכתיב וראיתם אותו. [הובא בב"י כד]. וכן הרשב"ץ בזוהר הרקיע אות כ', וכ' דכ"ד רש"י (במנחות מד. ועי"ש ברגמ"ה) והביא ראיה ממדרש תהלים (ילקו"ש תשכג) "בעיני אני מקיים וראיתם אותו". ובנו הרשב"ש (תשו"ו כו) כ' דמשו"כ ראוי להסתכל בציצית בשעת ק"ש. וכ"כ החרדים פי"י, אך דעת הריב"ש (תפן) דיאן למנותה כמצוה כיון שנאמרה טעם, וכ"ד הרמב"ם והסמ"ג. אכן כ' הריב"ש שם דמ"מ צריך להסתכל בציצית בשעת העטיפה כיון שהיא תכלית ראוּן למצוה זו. ועי' בכור שור שפי' "והיה לכם לציצית" - להבטח.

ובקיום מצות הראיה יל"ע אם היא דוקא בכל הד' ציציות, ולכאו' תליא בפלוג' הנ"ל, דלריב"ש דהוא רק לקיום התכלית של הזכירה, שפיר מתקיים בב' ציציות שלפניו כמ"ש הבי' (כד,ה) בשם הרקנטי ששם הויה רמוז בב' ציציות. וכ"כ בשו"ע (ה) כשמסתכל בציצית **מסתכל בשני ציציות** שלפניו, וכ"כ במע"ר. אבל הכה"ח כ' בשם האר"י כשמסתכל בכל הד'.

ולכאו' אפי' בציצית אחת יש זכירה כמ"ש הטור (כד,א) שהזכירה ע"י הקשרים כנגד ה' חומשי תורה. אמנם לפי"ז קיום הדין הוא דוקא **בראיית הקשרים**. [וא"כ לקיים מש"כ השו"ע ח"א צריך שהקשרים יהיו בחוץ]. ועי' מהר"י ברונא (ק) שכ' דמכתיב "וראיתם אותו" ש"מ שא"צ לראות אלא ציצית אחד.

שער הליון

מסובב במצוות ציצית

אי' במנחות מג: חביבין ישראל שסבבן הקב"ה במצוות, תפלין וכו' וציצית בבגדיהן ומזוזה לפתחיהן. וביאר התיבובות הקדש דיאן הכוונה על קיום המצוות שהרי חשיב כל ד' ציציות אע"פ שבקיומה היא אחת, אלא הכוונה דגרופו מסובב במצוות.

ונפסק בטו"ש (ח,ד) ומחזיר שתי ציציות לפניו ושתי ציציות לאחריו שיהא מסובב במצוות. ומשמע בפשטות דענינו משום **שמירה** עפ"י הגמ' בסמוך מהפס' חונה מלאך ה' סביב ליראיו. ועי' בכתר ראש שהגר"א הזהיר לקחת דוקא ב' ציציות בשעת ק"ש. משום שצריך ב' לאחריו. [וכן כשמוציא הציציות של ט"ק, שיהיה הפסק יד ביניהן].

ועי' הגהמ"י פ"ג (ב) דהוא דין בק"ש. והגר"א ס"ס יז הביאו על הרמ"א דהוא שיעור העטיפה בקטן. ומשמע דס"ל דענין מסובב במצוות הוא **גדר במצוות ציצית**, וי"ל בזה עפ"י הרמב"ם בהל' מזוזה (ו,יג) דענין הסיבוב במצוות הוא **להזכירו** שלא יחטא, וכיון שהזכירה היא תכלית מצוות ציצית [עי' לעיל] ממילא שיהא מסובב הוא תנאי בקיומה.

ועי' ערוה"ש (ח,י) דהוא מדאורייתא, **"דעיקר** מצוות ציצית הוא שיהיו ב' לפניו וב' לאחריו כדי שיהיה מסובב במצוות, ונראה **דהוא לעיכוּבא** משום דעל ארבע כנפות כסותך כתיב והכנפות הם שתים לפנים ושתים לאחריהם". וכ"מ בדרכ"מ (י,ו) שכ' לפטור בגד שכל הכנפות מלפניו, משום דיאן כאן ב' לפניו וב' לאחריו. הרי דהוא דין לעיכוּבא.

אם הבגד חלק מהמצוה

הקה"י (יבמות ד) כ' דהמצוה היא רק בחוטי הציצית, אבל לבישת הבגד אינו עשיית מצוה וכע"ז כ' הבית הלוי (ח"א אה) דעיקר לבישת הבגד הוא להנאתו. וכ"ד הדבר אברהם (ח"ב כהג, שהק' על רש"י ב"ק ט: שכ' הידור בטלית והידור בציצית, דהרי רק הציצית מצוה ותי' דההידור בטלית הוא כשיראין דס"ת. ועי' בחי' ר' ראובן סוכה (ד) שכ' בשם חמיו הברכ"ש שמצוות ציצית היא בלבישה, אבל הוא נחלק ע"ז וכ' דיאן המצוה בלבישה אלא הטלת החוטים היא המצוה ולבישת הבגד היא רק המחייב.

וכדעת הברכ"ש מוכח ביבמות (ד) דילפי' דעדל"ת מדהותרו כלאיים בציצית, והק' בנחלת אלהים (לה"א דשניצר) מה ההיתר ללבוש הטלית מצד דזוחה ל"ת והרי קיום המצוה הוא רק בציציות ולא בטלית. והכריח מזה דכיון דא"א לקיים מצוות ציצית בלא לבישת הטלית, נחשב הכל מצוה אחת. וכ"כ במשמ"ח (עמ' ד) שהבגד עם הציצית נעשה לחפצא דמצוה. ועי' ב"ח ריש הל' ציצית דברכת הציצית "והיו בכלל **ברכת הנהיין** כיון דאית ביה נמי הנאה", ומוכח דס"ל דהבגד בכלל המצוה.

זהירות בציצית

איתא בשבת כג: הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה. וכ' בס' האמונה והבטחון [המיוחס לרמב"ן] אחר שביאר שאין מתן שכר בעוה"ז דמ"ש הזהיר בציצית זוכה וכו' הוא רק כשיש לו אפשרות להפטר והוא מחזר אחריה. עי' טור סי' כד דנקט לשון זהיר כלפי הלבשה כל היום. ויתכן דס"ל דזהירות היינו להתחייב בה וכו"ל. אך במג"א משמע שפי' מ"ש השו"ע על הזהיר בה דהוא לעשותה מהדרת. ועי' במב"ט שער היסודות פכ"ז הזהיר אף כשפטור מחמת אונס ממון.

בשבת לב: כל הזהיר וכו' זוכה ומשמשיין לו אלפיים ושמונה מאות עבדים. כ' הנימוק"י (הל"ק יד): וזה מפני שיכירו בזמן שהוא כמה גדולה מצוה זו וכי **היא שהגינה עלינו בגולה** ומביאה אותנו לחיי העוה"ב. [מובא בב"י סי' כד].

וראיתם אותו

הגאון רבי דוד יצחק מן זצ"ל

לבני ישראל על המצוה עצמה, שהיא לשון דיבור וכנ"ל, ואמירה שלישית היא על הענין של "וזכרתם" וכנ"ל, שאת זה פירש המדרש לענין שהזכרתם שסודו עבדות, הוא לא רק עבדות דידהו, אלא עבדות דורות - שלמה ושל ביניהם וכנ"ל במש"כ לדורותם, ונאמר בזה לא רק את ההכרה בענין, אלא גם למעשה - שירגישו ויעשו עבדות זו באמירה לבניהם על מצות ציצית, דהיינו שגם הם עבדים, ועי"ז יש בהם ג"כ "כבלא דעבדא" שכתבו התוס' הנ"ל. והוא מקיום מצות וזכרתם דידהו שכנ"ל היינו "ואמרת אליהם" דקרא, שהיא זה בפועל ע"י אזהרת ציצית לבניהם, ותלי לה המדרש במה שציצית היא כנגד כל המצוות במש"כ "וראיתם" "וזכרתם", וכנ"ל שסוד הדבר כלפי "כבלא דעבדא" הוא. וזה י"ל ג"כ במש"כ בתורה שלמה אות רי"ח ממדרש, דמש"כ **ואמרת אליהם**, היינו להיות נוהגין לדורות. ואינו מובן מה ענין "ואמרת אליהם" לגבי חיוב דורות, וכן דלמה לי ריבוי לזה, ומאי שנא מכל המצוות שנהוגות לדורות. ולמש"כ י"ל הכוונה כנ"ל שבואמרת אליהם נאמרה הנהגה כעבד והרגשה בזה, ונאמר שיהיה דבר זה בידיעה והרגשה לדורות, דהיינו עבודת עולם וכנ"ל, וי"ל.

*

וזה נראה מה שנאמר "והיה לכם לציצת וראיתם אותו וזכרתם" וגו', דצריך ביאור, מהו והיה לכם לציצית, עיין בזה באוה"ח ועוד, ועיין בתרגום יונתן שכתב "ויהי לכון למצותא דציצית ותחמונן יתיה" וגו', ונראה הכוונה שאם כי עיקרו לקיום **וראיתם אותו** וגו' הוא, אין זה אלא ע"י שיש כאן קיום מצוות ציצית, שכנ"ל כיון שסמל של עבדות הוא, זהו קיום ה"וראיתם אותו" וגו', ואין זה אלא במעשה עבדות שהוא קיום של ציווי ה', אבל כל שאינה מצוה אינו מעשה עבדות ואינו ענין לוראיתם אותו וגו'.

וי"ל מקור מגוף הפסוק לדברי התרגום יונתן שהכוונה היא שתהיה למצות ציצית, דלכאורה צ"ע מאי טעמא כתיב "והיה לכם לציצית" בלשון זכר דאזיל על הבגד, והרי לכאורה על החוטים מיירי שהם לשון נקבה, והו"ל לומר והיתה לכם לציצית.

ולפי מה שכתבנו, ממש"כ "והיה לכם" וגו' מבואר דמיירי על המצוה, שהבגד הוא בשייכות לה, באשר עליו ובו חל חיוב המצוה, ונאמר בקרא שבבלא בגד, דהיינו בלא מצוה לא יהיה **וראיתם אותו וזכרתם**, והוא כנ"ל. וזה י"ל גם בטעם מש"כ וראיתם אותו (לשון זכר על הבגד) ולא וראיתם אותה (ל נקבה) - על החוטים), דלמש"כ לא ראיית החוטים מביאה לידי זכירה, אלא ראיית המצוה, שזה בא לידי ביטוי במה שיש התייחסות לבגד, דהיינו וראיתם אותו.

וזהו המבואר בב"מ סא ע"ב, והובא ברש"י כאן, דמש"כ **אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים אני ה' אלקיכם**, היינו שאני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לשאינה של בכור, אני הוא עתיד להבחין ולהפרע ממי שתולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת היא, ע"כ. ולכאורה פשיטא הוא ומאי קמ"ל. אכן כיון שכנ"ל עיקרו לתוצאה של "וזכרתם" הוא, מה לי תכלת ומה לי קלא אילן, ועי"ז נאמר שאני הוא שהבחנתי וגו', היינו שאע"פ שלכאורה אותה טיפה היא, מ"מ אינה אותה טיפה בהבחנת הקב"ה, וה"ה כאן אין את הוזכרתם ע"י הבנת בני אדם גרידא, שלהם אין הבחנה בין דבר של מצוה לדבר שאינו של מצוה, אלא יתקיים הוזכרתם ע"י שהוא אצל הקב"ה קיום של והיה לכם לציצית, וכנ"ל מדברי התרגום יונתן, ולזכה אין כלל קיום בקלא אילן.

"ויאמר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית, על כנפי בגדיהם לדורות ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת".

לכל המצוות יש טעם גלוי או נסתר, או גם זה וגם זה, אבל שונה מצוות ציצית, שבגוף המצוה נאמר טעמה, והוא מה שנאמר "והיה לכם לציצית, וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם". ובשו"ע או"ח סי' ח סעי' ת, כתב: "שיכוון בהתעטפו שציוונו הקב"ה להתעטף בו, כדי שנוכל לזכור את כל מצוותיו. ובביאור הגר"א שם סי' סז, משמע שאין זה דין מיוחד בציצית, אבל הב"ח כתב שכיון שכתוב בקרא טעם הדבר, הרי הענין הוא מגוף המצוה, ולכן בעי כוונה זו. (אע"פ שבדיעבד יצא יד"ח בכונת מצוה בלבד, עיי"ש במשנ"ב סי' ס"ק יט).

נמצא, שמלבד מעשה המצוה נאמר כאן ענין נוסף של קיום **וראיתם אותו וזכרתם** עם מצוות ציצית.

ומעתה יש לומר, דמה שכתב **דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו וגו'** - כפל הלשון, הן 'דיבור' לשון קשה והן 'אמירה' לשון רך, משום ד**דבר** שהוא לשון קשה נאמר על עצם חיוב המצוה דציצית, שאם לא שם ציצית בד' כפפות ביטל המצוה ועבר על חיובו. אבל נוסף כאן גם אמירה שהוא לשון רך, והוא לענין הדין והקיום הנוסף שישנו במצוה, שהוא לבישה באופן של **וראיתם אותו וזכרתם** וגו', שזה אינו מעכב במצוה, ולכן לא נאמר בלשון 'דבר' שהוא לשון קשה, אבל מ"מ ציווי בגדר של אמירה יש כאן.

*

ולפי"ז י"ל במה שהודגש כאן "לדורותם", שהרי יסוד הענין של "וזכרתם" ע"י ציצית, הוא כמבואר בתוס' מנחות מג ע"ב ד"ה חותם של טיט (והובא באוה"ח כאן). על מה שאמרו בגמ' שם שציצית היא כחותם של טיט וז"ל "מה שמדמה חותם של טיט לציצית, שכן עושים לעבדים, והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקב"ה, כדאיתא פרק במה אשה כבלא דעבדא תנן". ועי" חותם העבדות יזכרו את כל מצוות ה' שנתחייבו בהם מחמת עבדות לה'. ובה אינו דומה עבד לזמן לעבד עולם בגוף שם עבדותו ושיעבודו גם באותו זמן שהוא עבד בלא"ה.

והיינו דכתיב **ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם** וגו', שאין הכוונה שישנה המצוה לדורות, אלא הכוונה היא שאותה עשיה המתחייבת מצד "וזכרתם", יעשו אותה בגדר של "כבלא דעבדא", לדורותם, דהיינו עבדות עולם שזוהי עבדות בני ישראל לקב"ה, וקמ"ל ב**ועשו** דהשתא נאמר כאן.

שוב ראיתי בתורה שלמה אות רי"ג, הביא ממדרש עמש"כ **ויאמר ה' וגו'**, שלש אמירות יש כאן, מלמד שאמר הקב"ה למשה שיאמר לישראל וישראל לבניהם ויזהירו אותם על מצות ציצית לשמור ולעשות, מפני שיש בה זכירת כל המצוות והיא שקולה כנגד כל המצוות שנאמר **וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' וגו'**, ע"כ. ולכאורה אינו מובן, שהרי "ואמרת אליהם" על דברי משה לבני ישראל כתיב ולא על דברי בני ישראל לבניהם. וכן צ"ב מהו הענין המיוחד של "להזהיר לבניהם" והרי כל המצוות מחוייבים בהם בניהם כמותם, ומה המיוחד בזה בציצית.

ולפי מש"כ י"ל הכוונה, דאמירה ראשונה היא אמירת הקב"ה למשה, שכנ"ל יסודה היא בזכרתם, ומשום הכי בלשון "ויאמר". ואמירה שניה היא הציווי

י' עפ"י די באר פר' שלח

זכרון לדוד

עבד לתורת ה' - שכל מעייניו נתנו להבנתה. אף שיחו ושיחו בעיני דעלמא, שזורים היו בהגדרות 'למדניות' של תורה. זכיתי יחד עם חברים מאז, תלמידי משכבר הימים, להכנס לביתו בחודש האיתנים שנה זו, בעצם ימי מחלתו ממנה לא קם. קיבל את פניו במאור פניו המיוסרות, שאל בפרטות לשלום כל אחד ואחד, כשהוא שוזר דברי חידוד כמאז - אך בנוגע לעצמו סיכם את מצבו, באמרו: "התעף עיניך בו ואיננו..."

הוא, הגאון הגדול, שכבר הדפיס ח"י ספרים מתורתו, שמאחוריו ארבעים שנה של הרבצת תורה והעמדת תלמידים לאלפים - מתבטא על כל אלו "ואיננו"!!

כאילו כילה בהבל ימינו!

אין זאת אלא כי אין הבגד שלו - אלא תורת ה'.

הוא - לדידו - רק קשר את הגדילים...

זכרון ציצית גאונותו אשר קשר על כנפי תורתו, תהיה לדורות.

שי"ל הופמן

"לא חוטי הציצית, הן הינן המצוה, אלא הבגד שבו קשורים החוטים - הוא

הוא המצוה שנצטווונו!"

כך ביאר הדי באר' זללה"ה.

וכתורתו שבכתב, תורתו שבעל-פה.

חוטים רבים טווה, שזר וקשר לתורת ה' תמימה.

גדילים עשה לכנפות התורה.

ציצים ופרחים עיטר.

אולם כולם כולם היו אחוזים וקשורים בתורת ה' הרחבה מיני ים.

ונעשו הם עיטורים לתורתו הגדולה של גאון אדיר זה.

עד שתורתו שלו נעשתה תורה מעוטרת.

והוא אשר פרס טליתו עלינו, ועשה לה ציציות, ענפים, עלים ופירות.

"למען תזכרו את כל מצוות ה'"

--- "אין די בזכרון בעלמא של מצוות ה', אלא זכרון של עבדות ה' שקיום

המצוות בכללן".

זו היתה מהותו ועצם הווייתו -

לע"נ האי גברא רבא ויקירא ת"ח מופלג הרב ר' יצחק ב"ר שלמה אדלר זצ"ל נלב"ע כ"ה בסיון תשנ"ד

אופן עשיית סימן בחוטי הציצית

הרב יעקב ישראל לוי

א. בשו"ע סי' י"א ס"ג כ' יזהר לחתוך ראשי החוטים לעשותם ח' קודם שיכרוך, שאם כרך אפי' חוליא אחד וקשר אפי' קשר אחד ואח"כ חתכן פסול משום תעשה ולא מן העשוי שהרי בפיסול עשאן.

מבואר שבשעת התליה והקשירה צריך להיות ח' חוטים בכדי שלא יהיה תעשה ולא מן העשוי, ואם הם חוט אחד פסול.

והנה נהוג עלמא כמבואר בשו"ע סי' י"ב ס"א לדקדק בעת עשיית הציצית לתת סימן בד' ראשים בענין שהד' ראשים בצד אחד, והד' האחרים מהצד השני.

ולא נתבאר בשו"ע ונו"כ ומשנ"ב האיך לעשות הסימן, ויש הנוהגים לקשור ד' החוטים יחד. ולכאורה יש לדון שכיון שמחברים הד' חוטים ע"י קשר נחשבים כחוט אחד וא"כ בעת עשיית הציצית הוי חוט אחד [וכמבואר במשנ"ב סי"ב ס"א] שהקושר חוט להאריך חוטי הציצית חשיב כחוט אחד יעו"ש]. ואחמ"כ פוסקו בהתרת הקשר והוי תעשה ולא מן העשוי.

ובאמת בחזו"א (סי' ג' סק"ט) כ' שהמנהג לעשות עניבה לסימן, וא"ש דעניבה אינו קשר כמבואר בסי' ש"ו ואינו נעשה כאחד.

ובכף החיים (סי' י"ב ס"ק ז') כתב לעשות קשר בכל א' מראשי החוטים לסימן, וכן משמעות לשון השו"ע לתת סימן בד' ראשים.

ב. ובשו"ת הר צבי או"ח סי' ט"ו יצא לדון בדבר החדש שאם עשה הקשר לאחר ב' הקשרים אינו פוסל כיון שכבר נעשה כאחד ע"י קשירת הציצית ואין קשר אחר קשר, ודבריו מחודשים, ומ"מ מבואר בדבריו שאם אכן קשרם קודם הד' קשרים פסול.

ג. והנה יש לדון דהאי קשר אינו קשר כיון שעשאו ע"מ להתיר תיכף אחד עשיית הציצית, וע"כ יש לכא' להתיר אפי' בקשר הד' חוטים קודם ב' קשרי הציצית.

ולענין שבת מבואר בסי' ש"ז דבנעשה ע"מ להתיר בו ביום לרש"י שרי ולרמב"ם במעשה אומן אסור מדרבנן וקשר בסוף חוט חשיב מעשה אומן יעו"ש, וא"כ קשר זה לרמב"ם אסור לעשותו בשבת, ואיסור זה מדרבנן.

ויל"ד אי הלכות קשר בשבת שייכי להלכות ציצית, וכשם שבשבת אינו קשר, ה"ז בכל התורה אינו קשר או"ד אינו אלא דין מסוים בהל' שבת דבעינן שעומד להתקיים ובלא"ה אינו חשוב להתחייב עליו ומ"מ קשר מיקרי וחשיב מחובר, ועי"באבנ"ז סי' קפ"ג שדן בזה.

ולכאורה מוכח דבכל התורה חשיב קשר אף שדעתו להתירו ביומו, מדברי הפמ"ג (שי"ז א"א ו') והביאור"ל (שי"ז ס"א ד"ה הקושר) שהקשו אמאי לא שרינן לקשור ציצית בשבת ע"ד להתירו למוצ"ש עיי"ש, וצ"ע מאי קא קשיא להו הא לא חשיב קשר אף לענין ציצית, ובע"כ דלענין ציצית ודאי חשיב קשר אף שדעתו להתירו ביומו, כן שמעתי בשם הגרי"ד ספטימוס שליט"א. והא דמצינו בכמה הלכות בציצית (עי' משנ"ב סי' כ"ג וחזו"א שם בסוף הס"ק ובשונה הלכות י"ב דין כב) שקשר שדעתו להתיר לא חשיב קשר לפסול הציצית, אינו ראייה לנידון דידן, הדהתם נעשה בכשרות וחשיב קשר גרדומי ציצית, וככדי לבטלו מתורת ציצית לגמרי בענין קשר שאין דעתו להתיר, אף הכא כשנעשה בחיבורו יתכן דאף קשר שדעתו להתיר נאסר.

עוד יל"ע אף אי נימא דתליא בשבת, אי נימא כהרמב"ם דבשבת אסור מדרבנן, אם הכא נמי יחשב קשר מדרבנן, או שהדין דרבנן נאמר בשבת לחוד ואינו שייך לכל התורה.

ד. והעליתי הדברים לפני שולחן מלכים, כמה מורי הוראה חשובים, והסכימו **דלכתחילה בוודאי אין לעשות קשר לסימן**, ויעשו עניבה או קשר בראש כל חוט, [בעשיית עניבה יש לדון מצד שאין החוטים מופרדים כמבואר בסי' ח' ס"ו ולדעת הגר"א מעכב אף בדיעבד וא"כ הוי תעשה ולא מן העשוי, ועי' חזו"א שהוכיח ממנהג זה שלא מעכב, וא"כ להגר"א וכפי שצדד הביאור"ל הוי תולמ"ה ויל"ע] בדיעבד יש שהורו שפסול ומחויב להתיר הציצית ולעשותו שוב כדן, ולא תליא בשבת, ויש שהורו שאם עשאו א"צ להתירו וכשר כבשבת. ובשם מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שמעתי שצידד דפסול, ועכ"פ ראוי להתיר הציצית.

מצות ציצית בלי ברכה

הרב אליעזר וילנר

במשנה ברורה סימן תקפ"א סק"ו כתב הש"ץ מתעטף בטלית בשעה שאומרים י"ג מדות אף שהוא קודם אור היום אבל אז אינו מברך עליו אף שהוא בגד המיוחד ליום כיון שלובשו בלילה ויש דעה שפטור אז מציצית לבוש. וט"ז השיג עליו דלמה לו להכניס עצמו לדבר שיש בו ספק וע"כ לא יטול אז טלית שלו ולא טלית של קהל שהוא ג"כ בשלו אלא יקח טלית של חבריו ובשעה"צ כ' ומ"מ היכא דאין לו אלא טלית שלו מתעטף בו בלא ברכה וכשיאור היום ימשמש בציצית ויברך. ובחוט שני להג"ר ניסים קרליץ שליט"א (הל' ר"ה עמ' מג) כ' ולכאורה דברי הט"ז נסתרים ממש"כ ברמ"א בהלכות ציצית ואם לבשו קודם שיאור היום כגון בסליחות לא יברך עליו וכשיאור היום ימשמש בו ויברך עכ"ל, מבואר בהדיא דיתעטף בשלו ולא יברך והנראה שאם בירך באמצע המצוה אי"ז נחשב כהחסיר הברכה בחלק זה של המצוה שדין עובר לעשייתו הוא דין לכתחילה והברכה קאי על כל המצוה מתחילתה אף על החלק שקיים קודם שבירך (יעו"ש שהאריך). ובסו"ד כתב והט"ז כאן איירי כשמשכים לקום באשמורת ולא נשאר מעוטף עד זמן שיכיר בין תכלת ללבן.

והנה יש לתמוה בעצם דברי הט"ז אמאי עדיף שלא יעשה ספק מצוה בלא ברכה ואז לכ"ע לא יקיים המצוה אדרבה נימא דעדיף שיתעטף בטלית של עצמו ואז עכ"פ מקיים מצות ציצית למ"ד כסות יום בלילה חייבת בציצית אע"פ שאין מקיים המצוה בברכה והנראה דהט"ז לא מיירי במתכוון עכשיו לקיים מצות ציצית שהרי כל הציבור אין לובשים כעת טלית אבל הרוצה להתעטף בלילה לחוש לדעת הרא"ש דכסות יום בלילה חייבת פשיטא דילבש טלית שלו משום ספק מצוה ולא יברך ונ"מ בליל יו"כ אם נתאחר ללבוש הטלית ילבש שלו בלי ברכה ולא של חבריו עכ"ד החוט השני (על מה שכתב שהט"ז מיירי כשלא נשאר מעוטף בו עד זמן ציצית בשעה"צ ודאי לא ס"ל הכי הובא לעיל).

ולענ"ד נראה דאי"ז כוונת הט"ז שהרי הט"ז לכאורה לשיטתו בסימן תרס"ח שהביא תשובת רש"ל שראה הזה בשם מהר"ר טעביל שלא הי' אוכל בכניסת יום ש"ע עד הלילה דא"כ הי' צריך לברך לישב בסוכה כיון דעדיין הוא יום וכתב רש"ל ראייה לזה מחמת ברכה לישב בסוכה דאם לא יאמר אותה אי"ז ראוי דלמה יגרע ברכה המחוייבת נהי שהברכות אין מעכבות היינו דיעבד אבל לחיובי עצמו בברכה דהיינו לאכול בסוכה מבעו"י ולא לאמר **"עון גדול הוא"** ורש"ל הוסיף לבאר שם דלא נעשה לילה בקבלת יו"ט כמו לענין קר"ש וספיה"ע שאין אומרים אלא בזמנם והט"ז כ' דדברי רש"ל תמוהים דלמה גזר תענית בחינם משעת כניסת ש"ע שהוא מבעו"י והוא הכרח דתוספת מחול על הקודש הוא דאורייתא ותו לפי חשש שלו אסור ליכנס לסוכה באותה שעה דהא פסקו הר"ף והרא"ש וטור דיש לברך על כל פעם שיכנס בה ובסו"ד כ' דודאי מי שמוסיף מחול על הקודש הוא עושה ע"פ ציווי תורתנו הקדושה כבר חל, והלך ממכר חובת היום שהי' עליו קודם זה והוי כמו בלילה ומחר ממש. חזינן שמסכים לרש"ל ומוסיף שאם כדבריו גם ליכנס אסור שמצוה שמברכין עלי' אסור לקיימה בלי ברכה כשאינו חיוב גמור לקיים המצוה, (וכן חזינן ברש"י בסוטה השח בין תפילה לתפילה עבירה בידו פרש"י אם לא חזר וברך חזינן שחמור עוון זה מברכה שא"צ). ובשל קהל יש נוהגים שלא לברך ומו"ר הגרש"צ שליט"א אמר שיתכן שכיון שהוא ביהכ"נ של כרכים אי"כ אינו בעלולת הקהל וכן דן משום זה שלא לברך שהחיינו על ביהכ"נ ושאלתי להגר"ח ק אם צריך לחוש מסברא זו ואמר שאם ידוע שנעשה בכשרות אפשר לברך.

(וראיתי בשו"ת אוד שנשאל מאיזה אנשים שדרים לבד והולכים למנחה בע"ש סמוך לפלג המנחה ומיד אח"כ יש שם מעריב ואין זמן בינתיים לילך להדליק נר שבת ורצונם עז להתפלל מנחה בציבור והורה לבם שידליקו קודם מנחה בלי ברכה ושלחתי למחבר שקיי"ל שאפילו אם הדליק בברכה חוזר ומדליק בברכה אחר פה"מ ועוד שלחתי לו מה שכתבתי כאן שהפסק הברכה הוא כ"כ חמור ובמקום לחזור בו כיון שכ"כ סמך על התורה שלו שבדיעבד אפשר ומאידך נשתנעו שהברכה כ"כ חשוב לכן חזר ופסק שידליקו בברכה קודם פה"מ ר"ל וזה ודאי טעות גדולה ומצוה חיובית ודאי אין להניח משום הברכה וח"ו לברך בספק ברכה).

לועג לרש בציצית

הרב אברהם אבא דולגין

גרסינן במס' נדה (דס"א ע"ב) דתכריכי המת יכולים להיות מכלאים ואיכא מ"ד דלא רק לסופדו אלא אף לקוברו מותר משום הדרשא ד"במתים חפשי" כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות. והקשו התוס' דאמאי ל"ח לאיסור דלועג לרש וכמו דמצינו במנחות (דמ"א) דצריך להלביש את המת בציצית משום לועג לרש ותי"ץ רשב"ם דכיון דהאיסור בכלאים הוא ההנאת חימום ואם אין מתחמם מן הבגד אין איסור אז במת שאין מתחמם אין בזה אף לועג לרש כיון שגם אדם חי כה"ג לא עובר באיסור. אמנם הקשו התוס' ע"ז דגם בציצית כשאין נהנה לא מבטל המצוה וא"כ למה יש לועג לרש בציצית.

ורת"ם מתרץ שציצית כיון ששקולה כנגד תרי"ג מצוות לכן בזה יש לועג לרש ע"כ. ופשטות הכונה ברת"ם שציצית היא מצוה חשובה יותר מכלאים ובאמת טעמא בעי מאי נ"מ, ונראה דלועג לרש לדעת רת"ם אין ענינו שהמת לא מקיים את המצוה המסוימת שהחי מקיים משום ששייך הרבה פעמים שאדם פטור ממצוה מסוימת וכמו"כ כאן בכלאים ואף בציצית שתלוי בהנאה ואם אין נהנה אין פה קיום מצוה ולא ביטול מצוה ולכן באמת ל"ש לועג לרש במצות אלו אף בציצית יש עוד דבר שזה שקול כנגד תרי"ג מצוות ולכן כשלא שמים למת ציצית מראים שהוא פטור מכל תרי"ג מצות.

ושמעתי מחכ"א דלפי"ז מובן דרת"ם לשיטתו דבהמשך התוס' נתקשו למה היום אין אנו נותנים ציצית למתים ובתורא"ש על הנדה הביא תירוץ דרת"ם שציצית הרי הוא בגימטריא תרי"ג והיום אין אנו מוחזקים למקומו תרי"ג מצות ולכן העדות של הציצית היא לא שלימה וזה א"ש לדעת רת"ם שענין הלועג לרש בציצית הוא דבר שנוהג בכל המצות ודו"ק.

והנה במשך חכמה (סוף פרשת בא עה"פ "ושמרת את החוקה") כתב ליישב החילוק בין ציצית לכלאים באופ"א דהנה אונס בל"ת נחשב כמאן דלא עביד העבירה אך במצוה גם כשהוא הרי במציאות לא קיים את המצוה ולכן מת שהוא אנוס אז בכלאים שהוא ל"ת אין בזה לועג לרש כיון של"ח כמבטל המצוה אבל בציצית כשאין על המת אף שהוא אנוס הרי סו"ס לא קיים את המצוה וחשיב לועג לרש, ויל"פ למה תוס' לא סבירא להו חילוק זה ונראה בס"ד דיש לדון אם גם במצות קיומיות יש לועג לרש כיון שאין חיוב לעשותן.

ואם נאמר דרת"ם ס"ל שאין בזה לועג לרש, א"ש שחיפשו טעמים אחרים כיון שציצית הוא מצוה קיומית ולא חיובית ולכן אמר רת"ם שהסיבה היא לא מעצם קיום המצוה אלא מעדות שטמון בציצית שהיא שקולה כנגד תרי"ג מצוות.

והנה יש להוכיח כסברא הנ"ל דלא עצם חשיבות הציצית עושה את הלועג לרש דהרי בברכות ד"ח ע"א איתא דגם בתפילין אסור לילך בביה"ק ולא מצאנו בתפילין שהיא שקולה כנגד תרי"ג מצוות ולהנ"ל א"ש דרק בציצית שהיא מצוה קיומית צריך להגיע לסברא ששקולה כנגד המצות ויש כאן עדות שהמת פטור מכולן אבל בתפילין שהיא מצוה חיובית פשוט שיש בזה לועג לרש.

לע"נ ר' משה ב"ר יצחק אייזיק זצ"ל

עשיית ציצית בלילה

הרב ישראל רוטנברג

בנידון האם אפשר לעשות ציצית בלילה, ע"פ מה שכתב המרדכי והו"ד בב"י או"ח סי' י"ד בשם יש מפרשים שנשים פסולות לעשות ציצית, מידי דהוה אפתילין, דדרשינן כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה, והביא אח"כ שמהר"ם הקפיד ע"ז, ואח"כ כ' שר"ת פסל ציציות שהטילה האשה, ובד"מ סק"א וברמ"א כ' לכתחילה ליזהר כמהר"ם, וא"כ יש לדון דבלילה גם אנשים חשיבי אינם בקשירה, דלילה לאו זמן ציצית.

מיהו, הסברה הפשוטה נותנת, דאפי' לדעת הרמב"ם פ"ג מציצית הו' וח', דזמן ציצית ביום ולא בלילה, שאני אשה שייכת למצוה, והוי כאילו הוטלה ציצית מאלי, משא"כ לילה דהוי מחוסר זמן גרידא, ולא חשבינן לי לאינו בתורת וכ"ש לדעת התוס' בקידושין ל"ד דכסות יום חייבת בציצית גם בלילה, ומברכין עלי, א"כ ודאי דהלילה חשוב כיום, [ומה שהי' לכאוי לדון בזה, הוא דחשבינן לציצית מ"ע שהז"ג, ומבוי בתוס' שהוא משום שזמן לבישתה גורם החיוב, א"כ אולי באמת כלפי עשיית הציצית, חשיב הלילה לאינו בתורת ציצית, וצ"ב עומק הסברא בזה]

ויש לומר עוד, דהנה הכס"מ שם הביא מהר"י אבוהב דאפי' להרמב"ם מותר ללבוש בלילה ציצית שיש בה כלאים, ויסוד ההיתר מבו' בלשונו של הקובץ הערות סי' ט' סק"ג דהוא משום המצוה שישנה בהבגד. [אף שכלפי הלילה, א"צ ליה לדעת ר"ת, וכמבוי בתו' במנחות שהוא שם] א"כ יש לדון דהעושה ציצית בלילה, עושה חפצא של מצוה, דהא חזינן דחשיב עשה גמור לענין לדחות ל"ת, א"כ לכאוי יש לחשוב העשיי, לעשיי גמורה דישנה בתורת, מיהו, יש לדון דבכה"ג באמת לא נאמר עדל"ת, דכל מה שאמר מהר"י א' הוא, דאחרי שביום הי' כאן עשה, לא כלתה מצוותו בלילה, אבל בלילה הראשון שנעשתה הציצית אין עדל"ת, ונראה להוכיח לא כן מדברי ר"ת בתוס' במנחות, שכ' שם שאפי' בטלית שאולה אמרינן עדל"ת, והב"י בס"י י"ד הביא מהרא"ש, שכל הנידון הוא דווקא בהטיל השואל ציצית, אבל בשאל טלית מצויצת מברך עלי, א"כ מוכח לכאוי דגדר ההותרה בעדל"ת הוא אחר לגמרי, וגם בלילה הראשון נימא עדל"ת.

אלא, דיש להקשות מדברי ר"ת שם שכ' שעדל"ת גם בנשים, וא"כ לפמשנ"ת, מדוע פסל ר"ת ציציות שהטילו נשים, וי"ל דר"ת לשיטתו בקידושין ל"א א' בתוס' ובכ"מ, שנשים מברכות אמ"ע שהז"ג, ויכולות לומר "וצווננו", ומבוי בראב"ד בתו"כ דהוא משום שמכלילות עצמם בכלל הציווי דאנשים, עכ"פ חזינן דיש בזה קיום מצוה, דאל"ה איך שייך לומר "וצווננו" ויעויין ברמב"ן ב"מ ל"ב א' בעדל"ת אפי' אם כשלא ידחה, לא יתבטל הל"ת, דאי נימא דאסור לכהן ליטמא, להשבת אבידה, אינו עובר ב"לא תוכל להתעלם", אבל אם יטמא, יקיים השב תשיבם, וא"כ י"ל ה"י בכל עשה קיומי, דעדל"ת כיון שאי ידחה הל"ת תקיים האשה עשה, אמרינן דעדל"ת, אבל כשבאים לדון בדן ישנו בקשירה, אינו תלוי בקיום אלא בחיוב, עי' בס"י ל"ט ביאור הלכה ד"ה כשר לכתוב תפילין (וזה מוכרח, כדי ליישב הסתירה, מביאור הלכה בס"י ד"ש) ומש"ה אשה פסולה לעשיית ציצית, משא"כ בלילה לדברי המהר"י א', פשוט דמש"כ דעדל"ת, אינו משום הקיום, דאין ציווי להכלל בו, וחשיב כשופר בפורים ולולב בפסח, וא"כ הדרא הרא"י, מיהו, הדרא לה גם הדחי' דלעיל, אחרי דאין להוכיח לא כן מדברי ר"ת, וכש"ג.

לבישת ציצית בלא כוונה למצוה

הרב חוקיהו מיישקובסקי

ללבוש ציצית בלא כוונה, ומאיך המ"ב בהכרח סובר שאף בשעת השינה מקימין את המצוה, אבל אפשר דאפילו אם המ"ב מודה לפרי יצחק שרי לישן בציצית ע"פ דברי המרדכי המובא ברמ"א (סימן י"ג ס"ג) דבשבת אין איסור ללבוש ד' כנפות בלא ציצית כיון שאינו איסור אלא מצוה להטיל ציצית ובשבת שאינו יכול להטיל אינו מצוה, והכא נמי בשעת שינה כיון שאינו יכול להטיל אינו מצווה בזה.

אלא דקשה דמבואר במ"ב (שם סק"ט) דבשבת יש עליו עכ"פ איסור דרבנן שלא ללבוש בגד בלא ציצית, וא"כ נימא דהכא נמי יש איסור דרבנן בזה. ויש לישב דדוקא שם מיתסר מדרבנן משום דסו"ס לובש בגד בלא ציצית, אבל הכא שלובש בגד עם ציצית י"ל דאפילו איסור דרבנן ליכא, וצ"ע.

[ובגוף דברי הפרי יצחק יש לדון מהנידון בראשונים בלן בטליתו אם צריך לברך, ולהפרי"י פשיטא שצריך לברך. ויש לדחות שכיון שהיה לבוש בזה וברגע שמתעורר מקים מצוה, אין כאן הסח הדעת ולכך אין צריך לברך ואכמ"ל, וצ"ע].

כתב זקני הגרי"ב זללה"ה בפרי יצחק (ח"א סימן ה') וז"ל "ולפ"ז נראה דבעת שינה שאין לו שום כוונה אינו ענין למצות תפילין כלל ואפילו למ"ד מצוות א"צ כוונה מ"מ בעת שינה לכוי"ע ליכא קיום מצוה דהוי כמתעסק בעלמא וזה ברור". עכ"ל. לכאורה ה"ה למצות ציצית שאין מקיימין בשעת שינה.

וקשה דהנה כתב המשנה ברורה (בה"ל סימן ס' ד"ה ו"א) דהלובש ציצית בלא כוונה לצאת ידי חובה לא דיו שלא קים המצוה אלא אף עובר על מ"ע דציצית, ולפי הפרי יצחק הישן בציצית כיון שאינו מקים המצוה עובר על המ"ע, וממילא אסור לישון בציצית, וקשה דסתימת הפוסקים משמע שמתור לישון בציצית, דבוטשו"ע סימן ח' סט"ז איתא איך הדין בלן בטליתו בלילה אם מברך עליו בבוקר ולא אישתמיט אחד מהפוסקים לומר שאסור לישן בציצית, ועוד מקומות כיו"ב.

הנה אפשר לומר דהפרי יצחק פליג עם המ"ב בזה וסובר דאין איסור

הערות בהלכות ציצית

הרב יצחק לויסניץ

ציצית על הכנף

א. כי בשו"ע (יא טו) י"א שצריך לדקדק שיתלה הציציות לאורך הטלית דבעינן שתהא נוטפת על הקרן, ואם היה ברכתו לא היה נוטף שהרי כלפי קרקע היה תלוי. ע"כ. ועי' ב"י שכך פירשו הראשונים בגמ' (מנחות מב.) ציצית צריכה שתהא נוטפת על הקרן שנאמר על כנפי בגדיהם. וצ"ע דלמנהג האר"י הובא בב"י ובמ"ב (יא לט) שעושים ב' נקבים והציצית בתוכם ויוציא אותן לצד אחד, הרי הציצית אינה נוטפת על הכנף. דכמדומה שבכל מקום שנזכר כנף הכוונה לקרן זוית, ולא סגי במה שהגדיל נוטף על הבגד. וצ"ע.

חציצת האצבע בשעת קשירה על הכנף

ב. במ"ב (יא עד) דבעינן שיהיו הציציות מונח על הכנף ולא על דבר שהוא מונח על הכנף. ובס"ק ע"ה ביאר דעת המתירין, כי אין עושין כן [שנותנין בגד בנקבי הטלית] אלא לחזק הבגד שלא יקרע ובטל הוא לגבי בגד. וא"כ לכאור' יש לזהר שלא ליתן אצבעו על בגד ולקשור עליה קשר הראשון [שכך נקל לקשור חזק ובלי כוונת הכנף לגמרי]. דאצבעו אינה בטילה לבגד, ובס"ק עג מבואר דבשעת תלייה גופה יש להקפיד ג"כ שיהיו ציצית על הכנף.

חזקת שריות בציצית

ג. במ"ב (ח כב) אם בדק הטלית כשהסיר אותו מעליו והניחו "בכיסו" שלו, אין צריך לחזור ולבדוק למחר. והוא ממ"ג אפ"י שכתב דאם בדקו "כשגזרו" א"צ לבדוק. וי"ל דעבדלמא לגבי בדיקת נידות בעד, יש לחלק בין הניחתו בקופסא או טחתו ביריכה (נדה יד.), כי כשהניחתו גלוי יכול להתלכך ממאכלות. אבל טלית שהניחה בגלוי כשהסירה, ולמחר מצאה כמו שהניחה, לכאור' אין לחוש שנפסלה אע"פ שלא גנזה בכיס.

שינוי מקום בציצית

ד. במ"ב (ח לג) דהלובר ט"ק בביתו ומברך עליו, וכשהולך לבהכ"נ מתעטף בט"ג, צריך לברך עליו משום שינוי מקום. ושמעתי מהרה"ג ר' ישראל וינמן שליט"א להעיר דא"כ ששייך שינוי מקום גם בברכת ציצית, למה כשיוצא מביתו עטוף בציצית, א"צ לברך שנית מחמת שינוי מקום, כבאכילה ושתיה, ויש לחלק גם המקום נשתנה וגם אוכל מאכל אחר, לא את מה שכבר אכל. לכן צריך ב' ברכות. משא"כ בטלית שגם במקום האחר היא אותה חפצא דמצוה שכבר בירך עליה. ואי נימא שהמשך לבישה אחת נחשב למצוה אחת מתמשכת. א"ש טפ"י.

תפירת כנף שמיכת צמר בעיגול

ה. בשו"ע (י ג) כפל קרנות טליתו וקשרם או תפרם ודומה כאילו קיצעו ואין לה כנפות, אע"כ לא נפטרה. ובמ"ב ביאר דאי לא מיבעי ליה הכנפים לפסוק ולשדייה אלא ודאי דסופו להתיר את התפירה הלכך נחשב כאלו כבר הניח התפירות וחייבת בציצית. וי"ל ע"כ כגון כשקל לו לתפור יותר מלחתך, כי כשיחתך לעגל אותה, יחסר לו האימרא שנעשתה סביב הבגד, דיצטרך לעשות חדשה בגבול העגול החדש, האם כה"ג אין ראה מדלא חתך שדעתו להתיר התפירה, ויועיל לפוטרה. נפק"מ בשמיכת צמר שכ' מ"ב (יח ח) לעגלה.

לך - לשם חובך

הרב אורי שהר

איתא בסוכה ט' א' גדילים תעשה לך, לך לשם חובך ע"כ. והיינו דמכאן ילפינן שצריך לשמה בעשיית הציצית, ויש לתמוה על הלשון לשם חובך, שלא מצאנו כן בשום מצוה מן המצוות שצריך בה לשמה כגון בזבחים ד' א' ואם זבח שלמים שתהא זביחה לשם שלמים, והיינו שבכ"מ הוזכר רק ענין "לשמה" ומאי שנא הכא דהוזכר "לשם חובך".

ונראה הביאור בזה, דהנה התולה חוטי ציצית לשם ציצית וסבר לעשות את כל החוטים גדיל דהיינו לכרוך את כל החוטים כולן, ואחרי שתלה החוטים נודע לו שאין עושין גדיל על הכל אלא מקצת והשאר משאירין ענף דהיינו חוטי מפורדים, פסק החזו"א דכיון שסבר לעשות הציצית באופן פסול לא הו' לשמה, וצריך לעשות שוב מתחילה ולחשוב לשמה (חזון איש או"ח סי' ס"ק ג' בד"ה ויש לעיין) והובא דין בשו"ע הלכות.

והקשו למרן הגר"ח ס"ק שליט"א על דין הנ"ל, מהא דנתחדש מחשבת פיגול דפוסלת בקרבנות, ומשמע שאם לא נתחדש זה היה הקרן כשר אע"פ שחשב לזרוק הדם חוץ לזמנו, וקשה דלדברי החזו"א הנ"ל הרי חשב להקריב הקרן באופן פסול ולא הו' "לשמה" וענה מרן שליט"א דס"ל לחזו"א שגדר לשמה בציצית הוא לעשות ציצית כשרים ולא פסולים (ועי' בדעת נוטה חלק ב' תשובה שצ"ט) עכ"ל.

ויש לעיין מנין למד החזו"א חידוש זה, ונראה דכיון שבגמ' סוכה הנ"ל אמרו לך לשם חובך הרי כתוב כאן שהלשמה צריך להיות באופן כזה הריני עושה ציצית כדי שאוכל לקיים בה את חובתי וזהו לך לשם חובך שכך חז"ל הבינו הביאור במילה "לך", ולכן החושב לשמה לעשות הציצית באופן הפסול לא יצא.

בזמן חיוב ברכת הציצית

הרב יצחק זאב כגן

א. בשו"ע או"ח ח' א' יתעטף בציצית ויברך מעומד'. ובהגהות רע"א הביא ג' שיטות מתי מברך, א. דעת הט"ז שמברך אחרי העיטוף. ב. דעת הא"ר שמברך בשעת העיטוף. ג. דעת השאגת אריה שמברך קודם העיטוף כשאוחז הטלית בידו להתעטף בו. ובמשנ"ב בס"ק ב' הכריע להלכה כשיטת השאגת אריה ורוב האחרונים שמברך קודם העיטוף.

ב. ובשו"ע סעיף י"ב 'אם יש לו כמה בגדים של ארבע כנפות כולם חייבים בציצית, ואם לבשם כולם בלא הפסק והיה דעתו מתחלה על כולם לא יברך אלא ברכה אחת'. ולכאור' צ"ע טובא בביאור ב' ההלכות הנ"ל.

דהנה ידועה שיטת הר"י שהובאה במדרכי (הלכות קטנות תתקמ"ד) שאם נפסק לאיש חוט של טלית בשבת וכי נראה לר"י [דמותר ללבושו בשבת], דמ"ע דציצית אינו אלא להטיל בו ציצית כשילבשו, ולא אמר הכתוב בלשון לא תלבש בגד שיש לו ד' כנפים בלא ציצית דאז ודאי וכו', אלא מ"ע גרידא להטיל בו ציצית, ומ"מ אין הטלית אסור ללבוש, וגם אין עובר כיון שאין עתה יכול להטיל בו שהוא שבת, ובחול ודאי עובר כל שעה שלובשו בעשה דהטל בו ציצית, וכן במזוזה ומעקה, ותדע דאטו בלא מזוזה יאסר ליכנס בבית, אלא בעמוד ועשה קאי ותו לא, וכן נפסק בשו"ע וברמ"א או"ח י"ג ג'.

וביאור הדברים שאם מצות ציצית הו' איסור עשה ללבוש בגד שיש לו ד' כנפות בלי ציצית, הי' אסור ללבוש את הטלית הפסולה בשבת כיון שיש איסור בלבישה, אך כיון שחיוב מצות ציצית ענינו דכשלוש את הטלית, הוא מצווה להטיל בה ציצית, לכן בשבת שאינו יכול לקשור ציצית, מותר לו להכניס את עצמו לאונס, כיון שאין איסור בעצם הלבשה, וכל החיוב הוא רק להטיל ציצית, ועל החיוב לקשור ציצית הוא אנוס [והאחרונים דנים מתי מותר להכניס עצמו לאונס ומתי אסור].

ובארחות רבינו (ח"ג ע"ג קפ"ט) סיפר לי המשב"ק הרה"ח רד"פ שליט"א, פעם נפסקה ציצית בט"ק של מרן החזו"א זצוק"ל, ואמר מרן לרד"פ שחילקי' לו את חוטי הציצית בעוד הט"ק עליו, ושאלו רד"פ הלא לובש טלית בלי ציצית, ואמר לו מרן זהו עיקר מצוות, כשלוש הטלית חל עליו המצוה לעשות בו ציצית וה"ה כאן, עיי"ש.

וא"כ לכאור' צ"ע ב' ההלכות הנ"ל, דאיך אפשר לברך קודם העיטוף, והלא כל חיוב מצות ציצית הו' רק כשלוש את הטלית, הוא מצווה להטיל בה ציצית, ואיך אפשר לברך ברכת המצוות לפני שהתחייב במצוה, וצ"ע."א

ואף על השיטות שסוברות שמברכים על הציצית בשעת העיטוף או לאחר העיטוף, יקשה מהשו"ע בסעיף י"ב הנ"ל, שהברכה על הטלית הראשונה פוטרת את שאר הטליתות שילבש אם הו' דעתו עליהם, וצ"ע איך הברכה שבירך על הבגד הא', לפני שהתחייב במצות ציצית על שאר הבגדים, תפטור אותם מברכה.

ועיני' בעמק ברכה (ברכת המצוות ב') שכ' שאף שאפשר להפריש תרומ' מפירות מחוברים לכשיתלשו, ואין זה דשלב"ל, משום דכל דבידו לתלוש לאו כמחוסר מעשה דמי, מ"מ אינו יכול לברך על ההפרשה, דאינו יכול לומר וציננו כיון דאכתי מחוברין הן, עיי"ש.

וכן יעוי' בבית הלוי (ח"ב י"ד בד"ה גם עוי"ל) בענין הברכה על כיסוי הדם וז"ל והרי קודם השחיטה א"א לתקן שיברך על הכיסוי, כיון דאכתי אין לו דם ואין עליו חיוב לכסות כלל, והאיך יברך עליו וכו'.

והנה בשו"ע יו"ד י"ט ה' הביא דעה שכשרוצה לשחוט כמה בהמות ויברך על השחיטה, וזיכר בין השחיטות, הו' הפסק, וצריך לברך על הכיסוי, ולכסות את הדם של הבהמות ששחט, ולברך שוב על השחיטה, וימשיך לשחוט, ואח"כ כשיכסה אינו צריך לברך שוב על הכיסוי, כי הוא נפטר בברכה שבירך קודם, כי הו' דעתו להמשיך לשחוט.

ובגליון מהרש"א (על הש"ך סק"ו) הק' על הדין הנ"ל, מדוע אינו צריך לברך שוב על הכיסוי, דהא חיוב כיסוי אינו בא כי אם אחר ששחט, והיכן מצינו זה שיחייב יוצא מברך בעוד לא נתחייב, ואם יברך בע"פ סמוך לחשיכה על אכילת מצה ויאכל כשיחשך, מסתברא דלא יצא בברכתו, ואף דיש לחלק קצת דהכא עכ"פ יש חיוב אילו שחט כעת מ"מ מנ"ל זה עיי"ש.

ויש שתירצו את קו הגליון שאמנם א"א לברך על מצוה שעוד לא התחייב בה, אך מ"מ שכבר מחייב לברך את הברכה, ומברך על מה שכבר חייב, זה פותר גם את מה שעדיין לא התחייב, אם הו' דעתו בשעת הברכה לפטור את הברכות שיתחייב.

ולפי"ז נראה ליישב את הקו ה', שהק' אף על השיטות שסוברות שמברך בשעת העיטוף או אחר העיטוף, מהשו"ע בסעיף י"ב שיכול לפטור בברכה א' כמה טליתות, אף שכ"ז שלא לבשם עדיין לא התחייב, דלהנ"ל לק"מ דכיון דלאחר שלבש טלית א' כבר התחייב בברכה, לכן יכול לפטור את שאר הטליתות אם הו' דעתו עליהם.

אך על מה שנפסק להלכה כהשיטה שסוברת שמברכים קודם העיטוף, עדיין צ"ע איך אפשר לברך לפני שהתחייב בציצית, לפי העמק ברכה, הבית הלוי, והגליון מהרש"א הנ"ל, שכ' שא"א לברך על מצוה לפני שהתחייבו בה, וצ"ע"ג ומצוה ליישב.

לע"נ גסי האברך המופלג הרה"ג ר' משה זצ"ל
בהג"ר יצחק שיהלחט"א אדלר - ת.נ.צ.ב.ה.

ערבות במצות ציצית

הרב זיו שצ'לקה

איתא בגמ' ר"ה (כט) תני אהבה בריה דר' זירא כל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא (שהרי כל ישראל ערביין זה בזה למצות- רש"י) חוץ מברכת הלחם וברכת היין שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא (אין כאן ערבות שאינו חובה על האדם לא ליתנה ולא ליברך - רש"י) ומבואר כאן שערבות במצוות היא רק בדבר שהוא חובה על האדם ומטעם זה בהמשך הגמ' (שם) מבואר שאפשר להוציא את חברו אף בברכת הנהנין אם היא חובה כגון ברכת פה"ג של קידוש.

השו"ע (או"ח ח-ה) פוסק שאם כמה אנשים מתעטפים בציצית ביחד יכול אחד לברך לכולם והאחרים יענו אמן וכתב המג"א (סק' ח') בשם הג"א שאף אם אינו מתעטף בציצית יכול לברך להוציא את האחרים מדיון ערבות וכן פסק המ"ב (סק' יד').

והקשה חכם אחד כיצד אפשר להוציא את חברו בברכת הציצית אם אינו מתעטף בעצמו הרי אין חובה ללבוש ציצית ואם כן הרי היא כברכת הנהנין שאמרינן לא ליתנה ולא ליברך וגם כאן נאמר שלא ילבש ציצית ולא יברך, וקושייתו חמורה עוד יותר לפי דברי המרדכי (הובא בב"י סימן כד) שכיון שהיום אין אנו רגילים בבגד של ד' כנפות אין נענשים אפילו בעידנא דרתחא אם לא לובשים ציצית ורק יש בכך מצוה מן המובחר לחזר אחר המצוות, ואם כן קשה היכן מצינו ערבות לגבי מצוה מן המובחר, וחיפשי ומצאתי שהדבר תלוי באשלי רברבי וכפי שיבואר לקמן בעזשה"ת.

המג"א (הנ"ל) הביא את דברי הג"א (ספ"ג ד"ר) שאם אחד מתעטף בציצית יכול חברו לברך בשבילו ואעפ"י שאינו מתעטף מדיון ערבות והקשה הפמ"ג (א"א סק' ח) מדוע הוצרך המג"א להביא ראיה מדברי הג"א ולא הביא ראיה מהגמ' עצמה בר"ה ששם מפורש שבכל הברכות כולן אעפ"י שיצא מוציא ותרץ הפמ"ג שמהגמ' יש רק ראיה שבדבר שהוא חובה יכול להוציא את חברו (כגון תפילין, הלל, מגילה וכו') אולם ציצית שאינה חובה הו"א דאין זה ערבות ולכן הביא את דברי הג"א ששם מפורש שאף בציצית יש דין ערבות ואעפ"י שאינה חובה, ובאור דבריו הוא שאעפ"י שאין חובה ללבוש ציצית כיוון שאם לובש ציצית מקיים מצוה קיומית גם בכה"ג יש ערבות.

אלא שיש להקשות ע"כ מדברי ההג"א עצמו (ריש פ"ק חולין) שכתב שאלם יכול לשחוט לתכחילה רק אם אחר מוציא אותו בברכה וזהו דווקא אם האחר גם כן שוחט אולם אם אינו שוחט אינו יכול לברך בשבילו (וכן פסקו הב"ח, כ"פ, ש"ך, חכמ"א, ואף הט"ז שחולק עליהם זהו מטעם אחר ע"ש) וכתבו האחרונים הנ"ל שהטעם הוא שכיוון שאין חובה לשחוט הרי זה דומה לברכת הנהנין שאמרינן לא ליברך ולא לתנה וה"נ אמרינן לא לשחוט ולא יברך וצ"ב מה החילוק בין ציצית לשחיטה הרי בשניהם אינו מחוייב אלא שאם עושה מקיים מצוה קיומית.

והדברים יתבארו עפ"י הגמ' בסוטה (לז:) ששם איתא שאין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמישים ומבארת הגמ' שכל אחד מישראל קיבל עליו להיות ערב לתרי"ג מצוות של כל אחד מישראל (וע"ש מדוע מ"ח פעמים), ומעתה החילוק ברור דהיינו שלגבי מצוות ציצית כיוון שהיא אחת מתרי"ג מצוות לכן בזה כו"ע מודים שיש ערבות וממילא אפשר להוציא בברכת הציצית אעפ"י שיצא כבר וכמו שכתב הג"א (ר"ה) מה שאין לך לגבי שחיטה שלדעת רוב הראשונים (ראב"ד, רמב"ן, תוס' שבועות כד) אין בכך מצוות עשה ממילא אי אפשר להוציא אחר בברכה כיוון שאין זה בכלל תרי"ג מצוות ואין ערבות על דבר שהוא רשות ואה"נ שלדעת הרמב"ם (סהמ"צ מצוה קמו) שסובר ששחיטה היא מצוות עשה לכאורה יהיה אפשר להוציא אחר בברכת השחיטה אף אם אינו שוחט (ואח"כ ראיתי שיש להסתפק בכך ע"פ מה שמחלק הרמב"ם הל' ברכות פרק יא בין שחיטה לציצית ועיין בארצות החיים ח' ס"ק יא).

ובבאור החילוק בין ציצית לשחיטה כתב רע"א (סימן ח) שבציצית לאחר העיטוף חל עליו מצוות עשה חיובית לעשות ציצית מה שאין כן בשחיטה שלעולם אינה מצוה חיובית ולכן אינה בכלל תרי"ג מצוות (כ"כ מנח"א ח"ה עמ' שיב), וע"פ זה מבואר היטב מדוע יש ערבות בציצית ולא בשחיטה וזאת עין שבציצית יש זמן שהמצוה היא חיובית (לאחר שהתעטף) וממילא לא פלוג רבנן בערבות על הברכה ואמרו שאפשר להוציא בכל עניין ואף בזמן שאינו מחוייב (דהיינו קודם שהתעטף) מה שאין כן שחיטה שלעולם אינה מצוה חיובית ולכן לא התחדש בה דין ערבות.

ואחרי כל כתבי זאת ראיתי בתבואת שור (א סק' נ"ט) שכתב שאפשר להוציא את חברו בברכת השחיטה כיוון שאם שוחט מקיים מצוות עשה של "זובחת" ולכן יש על כך ערבות בדיוק כמו בברכת ציצית שפסק המג"א שאפשר להוציא את חברו (ע"ש) וזהו ממש כדברינו אלא שיש לתמוה כיצד נקט בפשיטות כדעת הרמב"ם שיש בכך מצוות עשה ולא זכר כלל את שאר הראשונים שלפי דבריהם אין ערבות וממילא אי אפשר לברך.

זמן חיוב חינוך קטן בציצית

הרב יחיאל מיכל ברנר

הנה יש לעיין מאימתי חל חיוב חינוך על אבא לחנך את בנו במצוות ציצית. יעויין בשו"ע סימן י"ז סעיף ג' דכתב קטן היודע להתעטף אביו צריך ליקח לו ציצית לחנכו, ומקורו בגמ' סוף פרק לולב הגזול דף מב ע"א וערכין דף ב' ע"ב דאיתא שם קטן היודע להתעטף חייב בציצית.

בתוס' ערכין ד"ה אביו כתבו שלא נקטה הגמ' לוקח לו ציצית משום שמשמא יש לו לקטן טלית. משמע מדבריהם שאם אין לקטן טלית, אביו מחוייב לקנות לו כדי שיתחייב במצוות ציצית. אבל הב"ח כתב שמעיקר הדין אין חיוב על האב לקנות לבנו טלית, שהרי אף האב אינו חייב לקנות לעצמו, רק לאחר שנהגו הכל לחייב עצמם בציצית, צריך לחנך אף את הקטן לכך, ותוכן דבריו הביא במשנה ברורה ס"ק ט' דצריך ליקח לו בגד של ד' כנפות ולהטיל בו ציצית כדי לחנכו במצוות.

במהרלב"ח (הובאו דבריו בחידושי הגהות על הטור) כתב שאין חיוב על האב כלל לקנות טלית לבנו הקטן, כיון שאף האב אינו חייב מן הדין לקנות לעצמו טלית וציצית, רק כשלושב הקטן טלית שיש בה ד' כנפות, שבאופן זה אם היה גדול עובר על עשה, מחוייב האב להטיל בו ציצית, כמו שאר מצוות שיש חיוב חינוך על האב.

ולפי"ז פירש מש"כ הטור והשו"ע צריך ליקח לו טלית, הכוונה אם לובש בגד שיש בו ד' כנפות, וכע"ז כתב במחצית השקל בפ"י דברי המג"א, ופי' שאף הירושלמי (סוכה פ"ג ה"ב, לפי גרסת המרדכי סוכה אות תשסג) אביו לוקח לו טלית, אין הוא חולק על הבבלי הנ"ל וסובר שיש חיוב גמור על האב לקנות לבנו טלית, אלא ר"ל שאם הגיע הבן לחינוך נכון שאביו יקנה לו טלית משום ועשית הישר והטוב.

ועיין עוד בא"ר (ס"ק ג') שהקשה על הב"ח והמהרלב"ח שלא ראו דברי התוס'.

ולמעשה כיום אין חילוק בין התוס' לב"ח, דגם לב"ח יש חיוב כיום לקנות לקטן, אולם למהרלב"ח אין חיוב על האב לקנות לבנו הקטן גם כיום.

ברמ"א כתב דדוקא כשיודע לעטוף שני ציציות לפניו ושנים לאחריו ויודע לאחוז הציצית בידו בשעת קריאת שמע.

וצריך ביאור בדברי הרמ"א, דבתחילת דבריו הביא (הגהות מיימוני פ"ג אות כ' מירושלמי) דהזמן הוא כשיודע להתעטף, משמע דאז הוא הזמן של חיוב אביו לחנכו במצוות ציצית, ובהמשך כתב הרמ"א (מרדכי סוכה ס' תשסג) ויודע לאחוז הציצית בידו בשעת קריאת שמע, משמע שהוא גיל מאוחר יותר, מזמן שהקטן יודע לקרוא.

ונראה לבאר בכוונת הרמ"א וכן כתב בשו"ת פאת שדך ח"ב סימן ה' דמירי בקטן שבא עם אביו לבית הכנסת, ובשעה שהציבור קורין קריאת שמע, יודע הוא להחזיק את הציציות בידו.

בבאר היטב כתב דדין חינוך הוא דוקא פחות מבן י"ג אבל מי"ג ואילך חייב בציצית כגדול.

בשערי תשובה הביא מא"ר בשם ספרי יראים, להלביש לקטן ט"ק כשיודע לדבר, ולפחות מחוייב להלבישו כשיגיע לבן ג' שנים וס"י כי האדם עץ השדה כמו להעץ הוא ג' שנים ערלה, ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הילולים לה'.

ולמעשה כתב בערוך השולחן סעיף ה' דכן מנהגנו כיום כמו שהביא בשערי תשובה, ומקור מנהג זה מובא בקיצור השל"ה.

ובשבט מוסר פרק ל"א ובא"ר ס"ק ג' כתבו שע"י זה יזכה הקטן לנשמה רמה, ויעויין עוד באורחות רבנו ח"א עמ' רל"ג שהביא שמלבישים ט"ק לקטנים מעת שלא מטנפים במכנסים..

שכר ציצית

הרב טוביה שפיגל

בגמ' בשבת ל"ב ע"ב אר"ל כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו ב' אלפים וח' מאות עבדים שנא' וכו'.

ויש לבאר דהוא מדה כנגד מדה עפ"י מש"כ תוס' במנחות מ"ג ע"ב ד"ה חותם וכו' והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקב"ה וכו' עכ"ל. ובספרנו פ' שלח עה"פ וראיתם אותו וגו' כתב תזכרו שאתם עבדים לקל ית' שקבלתם מצותיו וכו' וזהו בראותם הציצית שהוא כחותם האדון בעבדיו וכו' ע"ש.

לפי"ז הזהיר במצוות ציצית שהיא חותם עבדות לישראל זוכה בעבודה מכ"מ שישמשו לו עבדים כמנין הזה.

קיום מצות ציצית בשבת

הרב אריאל דרשן

ידוע מש"כ המרדכי במנחות אות תתקמ"ד בשם הר"י שאם נפסקו לאדם היציאת במגדו בשבת דמות ללבוש את הבגד כיון שאין האיסור בעצם לבישת הבגד אלא שחייב להטיל בו ציצית ובשבת שאינו יכול אינו אסור בלבישת הבגד, וכ"כ התוס' רא"ש בביבמות צ: ד"ה כולהו נמי.

והפמ"ג בראש יוסף ביצה יד. ובתיבת גמא פרשת תרומה והאמרי בינה באו"ח סימן א' ד"ה ועוד ו"ל, כתבו דלשיטת המרדכי שבשבת מותר ללבוש בגד ללא ציצית א"כ אסור בשבת ללבוש כלאים בציצית כיון שאין בכה"ג דין עדל"ת שיתיר כלאים, ובתיבת גמא הוסיף שהלבוש כלאים בציצית בשבת ילקה.

ובכלי חמדה פרשת שלח אות ה' תמה ע"ד הפמ"ג שנקט דבשבת ליכא מצות ציצית, והאר"ך להוכיח דגם בשבת איכא מצות ציצית אף להמרדכי, ורק המרדכי ס"ל דבשבת ליכא חיוב ציצית, וא"כ כיון דמקיים מצוה שפיר יכול ללבוש כלאים בציצית בשבת ודלא כהפמ"ג, ושם הקשה דא"ל דבשבת ליכא מצות ציצית א"כ תהא מצות ציצית מ"ע שהז"ג אף למ"ד לילה זמן ציצית, ומוכח דאף בשבת איכא מצות ציצית.

והנה מה שהקשה הכל"ח דאם ליכא מצות ציצית בשבת א"כ תהא ציצית מעשה"ג, הנה קושיא זו הקשה הפמ"ג גופא בתיבת גמא פרשת חיי שרה דאמאי ציצית אינה מעשה"ג מחמת שאינה נוהגת בשבת, ותירץ דשבת הוא דרביע עליה וכעין מש"כ התוס' בקידושין כט. גבי מילה שלא בזמנה, ובפשוטו **כוונתו** דאף דאסור לקשור ציצית בשבת מ"מ המצוה נוהגת בשבת וכשעברו וקשר קיים מצוה, והביא ע"ז מש"כ התוס' בקידושין גבי מילה שלא בזמנה, והיינו דגם כתבו התוס' דמילה ש"כ היא מ"ע שאין הז"ג כיון דנוהגת בלילה להאי מ"ד, וקשה הא מ"מ אינה נוהגת בשבת ומוכח דבכה"ג שהוא אריא דרביע עליה ל"ה מעשה"ג, וכ"כ כסברתו הרבה אחרונים עיין במהר"ט קידושין שם ובשעה"מ סוף הל' פסח"ק ובתשובות הגרעק"א ח"ג סימן י"ז דכשא"א לקיים את המצוה רק מחמת איסור שרובץ עליה א"ז סיבה דתהא מעשה"ג, **ובפשוטו** לפי"ז י"ל דכוונת הפמ"ג ברא"י דאף שיש מצוה בציצית בשבת וכדברי הכל"ח וכמבואר גם מדברי הפמ"ג גופא בתיבת גמא, מ"מ זוהי מצוה קיומית וס"ל להפמ"ג דבמצוה קיומית ל"א עדל"ת.

והנה בגוף היתר לבישת כלאים בציצית כתבו הגרעק"א בשו"ע אור"ח סימן י"א והאבני נזר אה"ע סימן פ"א דבאמת המראוי היה שלא יהא דין עדל"ת בכלאים בציצית שהרי אין זו מצוה חיובית, אלא דכיון שגם אם לא יטיל ציצית בבגד לא יאסור בלבישת הבגד וכמ"ש המרדכי גבי ציצית בשבת, א"כ שוב מטיל הוא את המצוה ולכן איכא בזה דין עדל"ת כיון שכעת המצוה היא חיובית, ולדבריהם י"ל דכיון דגוף היתר לבישת כלאים בציצית הוא מחמת שא"נ שיהא אסור ללבוש את הבגד א"כ הוא יבטל מצות ציצית, א"כ כיון דבשבת אף לפי סברא זו לא יהא בזה ביטול מצוה, לכן ליכא דין עדל"ת בכלאים בציצית בשבת.

אמנם הפמ"ג עצמו בסימן קכ"ח במו"ז סק"ג כתב שמדין עדל"ת בכלאים בציצית מוכח שגם במצוה שאינה חיובית איכא דין עדל"ת, ועיי"ש מש"כ לגבי עדל"ת בברכת כהנים, וכ"כ האור שמח בהלכות יבום וחליצה בקונטרס זיקה אות כ"ג ד"ה אבל, דמדיון כלאים בציצית מוכח דאע"פ שיכול שלא ללבוש הבגד מ"מ לא ימיקרי אפשר לקיים שניהם ואיכא בזה עדל"ת, ויל"ע לפי"ז דלדברי הפמ"ג גופיה שיש דין עדל"ת בכלאים בציצית אף שאינה מצוה חיובית, א"כ לפי"ז צ"ב ע"ד הפמ"ג שכתב דאסור ללבוש כלאים בציצית בשבת, ומדוע לא נימא בזה דין עדל"ת אע"פ שאינה מצוה חיובית, ואע"פ שיש בכמה דוכתי שהפמ"ג חוזר בו בספריו השונים מדבריו באותו ענין ולפי"ז יתכן שאין להקשות מסתירת דבריו, מ"מ יל"ע האם יש ליישב דבריו יחד.

ואפש"ל דאע"פ דס"ל להפמ"ג דמצות ציצית דוחה ל"ת אע"פ שאינה חיובית ודלא כהגרעק"א והאבני, מ"מ זה רק משום דלאחר שלבש הבגד הוא מחויב בציצית ולכן ס"ל להפמ"ג דמצות ציצית דוחה ל"ת, אולם בשבת שגם כשולבש בגד אינו מחויב במצוה, ובפשוטו גם י"ל דהלבוש בשבת בגד עם ציצית מדאורייתא מותר לו לקרוע בשבת את חוטי הציצית עכ"פ מדיני מצות ציצית, והיינו משום דבשבת גם בשעה שהוא כבר לבוש בבגד אינו מחויב במצוה, ולכן י"ל דס"ל להפמ"ג דאין בכה"ג דין עדל"ת לענין כלאים בציצית.

ועיין באמרי בינה שם ד"ה והנה דעת הט"ז, שהקשה דלשיטת המרדכי היאך אנו מברכים על ציצית בשבת, וכתב לצדד דהוא כמו דמברכים על טלית שאולה בינה לזוין האם ציצית בשבת דומה לטלית שאולה ולנשים במעשה"ג מצד המצוה, או שכוונתו לדון האם ציצית דומה להם מצד הברכה, ואם נאמר שכוונתו לדון מצד המצוה א"כ לכאורה יוצא דנסתפק האמרי בינה האם יש קיום מצות ציצית בשבת, וזה לכאורה תמוה דא"כ לפי"ז מש"כ הפוסקים דטוב וכנון שילבש אדם ציצית כל היום וכמ"ש הטור סימן כ"ז, א"כ בשבת לא יהא ענין ומצוה זו, ו**ואע"פ** שהאמרי בינה הסיק שם דהא דיש לצבך בשבת על הציצית דזה משום דלכ"ע מדרבנן אסור להביא את עצמו למצב זה ולכן אפשר לצבך ע"ז, אך מ"מ נראה דכיון שיש רק איסור לעשות כן א"כ אין מצוה כלל מחמת כן ללבוש בגד עם ציצית בשבת ולא הפסיד כלום אם לא לבש הבגד עם הציצית כלל, אם לא שנאמר שיש בזה קיום מצות עשה דאורייתא, ויל"ע בזה.

בדין כסותך

הרב דוד פרלמן

בשו"ע סימן י"ד סעיף ג' השואל מחבירו טלית שאינה מצויינת פטור מלהטיל בה ציצית כל ל' יום דכתיב "כסותך" ולא של אחרים". וכתב שם המשנה ברורה ס"ק ט' "והמטיל בה ציצית ומברך לא הפסיד כמו נשים שיכולות לצבך על מצוות עשה שהזמן גרמא אף שפטורות". והמקור של המשנה ברורה הוא במגן אברהם שם בשם התוס' והרא"ש.

ויש לעיין איך יכול לצבך הרי בעיני "כסותך", מאי שנא מלובב דבעיני "לכם" ולא יכול לצבך אי לא הוי לכם.

ובשו"ע שם סעיף ד' "מותר ליטול טלית חברו ולצבך עליה" וכתב ע"ז המשנה ברורה ס"ק י"ד "עיין במגן אברהם". והמג"א שם כותב "דאע"ג דפטור מציצית רשאי לצבך כמו הנשים".

וגם בזה קשה איך יכול איך יכול ליטול טלית חברו ולצבך משום שניחא ליה לאינישדליעבד מצוהו בממוניה, הרי זה לא נהיה כסותך, וכך מבואר בהלכות לולב בשו"ע סימן תרמ"ט סעיף ה' בהגה שכל מה שמותר ליטול לולב של חברו היינו דווקא בשאר ימים אבל לא ביום ראשון, וכתב שם במשנה ברורה שביום ראשון לא מהני מה דניחא ליה שיחשב "לכם", ואומר שם בשער הציון שלא אומרים ניחא ליה שיטולחבירו במתנה ע"מ להחזיר, והטעם משום שבמתנה צריך הקנאה מהבעלים ואם לא הקנה לו אין כאן לכס.

א"כ צ"ע איך בציצית יכול לצבך הרי זה לא "כסותך". והט"ז שם מקשה את הקושיא הזאת ותירץ שלולב ביום ראשון אדם מקפיד ע"ז ולכן לא יכול ליטול לולב חברו מדין ניחא ליה, משא"כ בציצית שאומרים ניחא ליה שיקנה כדי שיוכל לצבך.

ונראה דיש לחלק טובא בין הדין של "כסותך" בציצית לדין של "לכם" בלולב, דדין "כסותך" בציצית לא שצריך לקיים דווקא בטלית שלו, אלא שטלית שאינה שלו אין חייב להטיל בה ציצית, דהחייב להטיל בציצית זה רק בטלית שלו, וכן משמע לשון השו"ע "שפטור מלהטיל בה ציצית", משא"כ בלולב המצוה היא שהלקיחה ביום הראשון תהיה בלולב שלו.

א"כ אתי שפיר מה דיכול לצבך בטלית שאולה כמו שאשה יכולה לצבך על מ"ע שהזמן גרמא אפילו שאינן חייבות בכ"ז מקיימות את המצווה ולכן יכולה לצבך, כך גם יכול לצבך על טלית שאולה למרות שפטור מלהטיל בה ציצית, בכ"ז כשולבש מקיים בזה מצוה.

וה"ה בנוטל טלית חברו מדין ניחא ליה וכו' שיכול לצבך כמו נשים, שכדי לצבך אין צריך שיהיה כסותך רק שיקיים המצוה, משא"כ בלולב אי לא הוי לכם אין כאן מצוה כלל ולא יכול לצבך.

במחלוקת הראשונים בגדר מצות ציצית

הרב א. רוזן

א. נחלקו הראשונים בגדר מצות ציצית אם הוא איסור לבישת בגד בן ד' כנפות בלא ציצית, או דאחר שלבש הבגד בן ד' כנפות נתחייב להטיל בו ציצית. דהמרדכי (בהל"ק ה' ציצית תתקמ"ד) הביא פלוגתת ר"ר שלמה מדרוש ור"י, דלה"ר שלמה מדרוש משמע דהוא איסור לבישה, והר"י פליג עליה דא"ז איסור לבישה ורק אחר שלבש נתחייב להטיל ציצית בבגד, ובימות החול ליכא פלוגתא דודאי אסור ללבוש טלית בלא שמתיל בה ציצית, דכשילבש יעבור בכל שעה שלא מטיל ציציות בעשה של הטלת ציצית, והנפ"מ רק בנפסק לו הכנ, בשבת אם מוטל עליו להפשיט הבגד בכרמלית יעו"ש.

ואיכא עוד נפ"מ בפלוגתתם כשולבש ד' כנפות בלא ציצית אם עובר על האיסור בקום ועשה או בשב ואל תעשה. דלה"ר מדרוש הוא בקום ועשה, ולר"י הוא בשב ואל תעשה, והנפ"מ בזה אם יש כח ביד חכמים לעקור מצות ציצית ולהתיר ללבוש ד' כנפות בלא ציצית, דלחכמים יש כח לעקור דבר מה"ת רק בשבת ואל תעשה ובתוס' בביבמות דף צ"ב בד"ה כולהו וכו', מפרש דמצות ציצית יש כח ביד חכמים לעקרה דהוא רק שב ואל תעשה יעו"ש. והיינו כשיטת ר"י המובא במרדכי (שם).

ב. והנה במסכת מנחות דף מב ע"ב איתא רב נחמן אשכחיה לראב"א רמי חוטי וקא מברך ליעשות ציצית (היה מטיל ציצית לטליתו (רש"י)) א"ל מאי ציצית שמענא הכי (ליגלג (רש"י)) ובמסקנת הגאון אמרינן דהמחלוקת אם לצבך בשעת עשיית הציצית הוא אם ציצית חובת גברא או חובת מנא, דאם הוא חובת גברא לא מברך משום דעשיית הציצית אינה גמר מצוה, דאחר עשיית הציצית צריך ללבוש טלית, וכל מצוה דעשיית לא גמר מצוה [דהיינו דצריך עוד עשייה נוספת כדי לקיים המצוה כגון לבישת הטלית] אין מברכין עליה, ולמד דמברכין הוא משום שסובר דטלית חובת מנא דהבגד אף בלא שלובשו חייב בציצית ומשו"ה מברך בשעת הטלת הציצית לטלית דזהו גמר עשיית ע"כ תורף דברי הגמ'.

ולכאוי קשה לשיטת הראשונים דהחייב בציצית הוא אחר שלובש הבגד שיש בו ד' כנפות [והיינו למ"ד חובת גברא] א"כ אין הכרח

כבר ידוע המח' בין המחבר להרמ"א בסי' ט' אם רק בגד של צמר חייב בציצית מה"ת וכל שאר מינים אין חייבים אלא מדברנן או דכלהו חייבין מן התורה וכו' המ"ב דירא שמים יחמיר על עצמו לחוש לדעת המחבר ויעשה ט"ק של צמר.

אלא שמרן החזו"א נהג ללבוש בגד של שאר מינים ויצא שמועה שאפי' נקט שיש ריעותא במי שלובש ט"ק של צמר דכיון דצריכים ליהנות מהבגד כדי שיהא ע"ז שם בגד לכן מי שלובש בגד של צמר בימים החמים הוא לא מקיים המצוה כיון דאין לו הנאה מזה. אבל חוץ מזה דהחזו"א לבש של שאר המינים גם בימים הקרים של החור, וגם שלא מקבלים שום הנאה מבגד של בד וכדו' גם כן בימים החמים הוא נ' דבעצם הסבירא שצריכים בגד שיהנה ממנו הוא לא כזה מוסכם. דהנה איתא בגמ' נדה ס"א: ת"ר בגד שאבד בו כלאים היה זה לא ימכרנה לעובד כוכבים כיון דאתא העובד כוכבים ומזבן ליה לישראל אבל עשוה ממנו תכריכין למת דכיון דאסיירי בהנאה לא משתמישי בהו ולא אתי לאזבונני לגוי והק' תוס' והאיכא לועג לרש שמלביש המת בדבר האסור ומראה לו שאין לו עוד חלק במצוות ומת' בשם הרשב"ם דאין בו איסור ואפי' לחי כי האי גוונא שאין המת נהנה בו והיינו דכיון דלא נהנה מזה אין בו איסור כלאים והק' עליו תוס' דהא ציצית נמי אין החי חיוב בו אם אין בו הנאת לבישה, ולכן מת' ר"ת דל"ש לועג לרש אלא בציצית משום דשקולה כנגד כל המצוות וכתב הערוך לר"ת הרשב"ם דיש לחלק בין כלאים לציצית דרק בכלאים יש דין שצריך שיהנה בו וכמו דאיתא בירושלמי היות דחתי' לא תלבש צריכים מלבוש שנותן הנאה משאי"כ בציצית דלא תחי' לשון מלבוש אלא כסות לכן כל בגד אשר תכסה בה חיוב בציצית אפי' אין הנאת לבישה דכל מה שלובש לצורך כיסוי שלו חייב בציצית.

וכך מובא בשם מרן הגרש"ז אורבאך דהמצוה תליא בלבישה ולא בהנאה ולכ' כך נקט מרן הגר"ח שיינברג דהא בפשוטו הוא לא קיבל שום הנאה מכל הט"ק שלבש ולמעשה אמר לי מרן הגר"ח קניבסקי דכל השמועה הוא לא אמת דהחזו"א אף פעם לא אמר סברא זו וכל הסיבה דלבש בגד של שאר מינים הוא כיון דכך נהג רבנו הגר"א וכמו שמובא במעשה רב.

אבל נ' דגם בזה יש לדון דהא חוץ מזה דהשער הציון באות כ"ז כבר שואל שתירה בנוגע לבגד פשתן מהביאור הגר"א הא כבר מובא בסידור הגר"א עפי' נגלה ונסתר שני סיבות למה הגר"א לא לבש של צמר. א. ממרן הגר"ש שלט דהיות דהחזו"א הלך כל היום בטלית גדול שבוה קיים מ"ע דאורייתא לכן לבש ט"ק משאר מינים כדי לקיים עוד מ"ע של לא תסור. ב. מהגר"נ הערץ הלוי דכיון דלבש חלוק של פשתן הוא חשש לשאלה של שעטנז אם ילבש בגד של צמר עליו. ע"כ. ולפי שני הטעמים האלו א"א להביא ראייה אליו.

ובאמת בליטא אע"פ שנהגו בהרבה דברים כמו הגר"א מ"מ היה ידוע שכל הבני ישיבות מקפידים ללבוש ט"ק של צמר דווקא וכן הקפידו ע"ז גם הפורשים בירושלים וכמו שראיתי שמרן הגר"ש אלישיב הקפיד ע"ז כל השנים עד לאחרונה שנהי' חלש יותר. וכמו שרואים אצל מרן רה"י הגר"ש אורבאך שליט"א אע"פ שרוב ההנהגות שלו הם לפי הגר"א ועד כדי שמרן הגר"י פ"שר אמר פעם לא' שטען שבגד של צמר חס מדי שיעבור דירה לירושלים שזה יותר קריר שם.

וכן מקפידים ע"ז עד היום כל בני תורה בחוץ לארץ [ובמיוחד באמריקה] וכמו שכי' מרן הגר"מ פיינשטיין בכמה מקומות שכן הוא נהג בעצמו גם בימים החמים ובפרט דאיתא במנחות מ"א. דבעידת דריתחא ענשנין אעשה דלא מיכסיא בבגד דחייב בציצית. [עי' באג"מ ח"א ב' ח"ב ס"י א' ח"ג ס"י א' ח"ה ס"י כ' אות כ"ה ועוד].

וכדאי לסיים עם מה שאמר לי מרן הגר"ח קניבסקי דמי שתמיד הקפיד ללבוש בגד של צמר ועכשיו רוצה לשנות וללבוש בגד של שאר מינים הוא לא יכול אלא א"כ הוא יעשה התרת נדרים.

דהטלת הציצית לבגד אינו גמר מצוה דהרי כשילבש הבגד קודם שיטיל בו ציצית, הטלת הציצית תהיה גמר המצוה א"כ מהו ההכרח בגמ' דאותו מ"ד שסובר שמברך על הטלת הציצית סובר דציצית חובת מנא יתכן דהוא חובת גברא ואפ"ה מברך לעשות ציצית כשמתיל ציצית לבגד שלבוש בו דעשיית הציצית היא גמר מצוה וצ"ע.

ויותר ק' דהנה השו"ע (או"ח ס"י י"ט ס"א) פסק וז"ל ציצית חובת גברא הוא ולא חובת מנא שכ"ז שאינו לובש הטלית פטור מציצית ולפיכך אינו מברך על עשיית הציצית שאין המצוה אלא בלבישה ע"כ וכתב המג"א (ס"א ק"א) וז"ל אם הי' לבוש ציצית ונפסקו לו והטיל בו ציצית אחרים מברך אין אקב"ו לעשות ציצית יעו"ש. הרי מפורש דגם למ"ד חובת גברא כשמתיל אחר שלבוש לבגד מברך וקשה כנ"ל הביאור בגמ' וצ"ע.

[ויש לדון עוד למ"ד חובת מנא אם יחלקו הראשונים אם הוא איסור לקנות בגד בלא ציצית או דרך אחר שיקנה הבגד מחוייב להטיל בו ציצית, ואם נימא דנחלקו אף למ"ד חובת מנא יקשה על הגמ' עוד [להשיטות דהוא מצוה מה ההכרח דהמ"ד שמברכים הוא סובר דציצית חובת מנא ומשו"ה עשייתה הוא גמר מצוה הרי כשעושה הציצית קודם שזוכה בו אינו גמר המצוה דאחר שעושה הציצית עדיין צריך לזכות בו כדי לקיים המצוה, וצ"ע].

יש לברר מהו השיעור של טלית לקטן להטיל בו ציצית, דהרי חינוך קטן למצוות הוא דוקא בהכשר **גמור כנגדול** (ריטב"א סוכה ב:) וכן אנו רואים שהמצוות חינוך מתחילה כשיודע לעטוף ב' ציציות לפניו וב' לאחריו (הגמ"י פ"ג) ויודע לאחוז בידו בשעת קר"ש (מרדכי). (וישנם עוד שיטות ואכמ"ל). ולכאורה הרי אחיזת הציציות לא מעכב ולמה אינו חייב לחנכו לפני גיל זה, ויישב הביכורי יעקב סי' תרנז ס"ק ג' (וכן בחנוך לנער פרק כה) דחז"ל לא תיקנו חינוך אלא למי שיודע לעשות **כסדר** שתיקנו במצוה זו, וכל זמן שאינו יודע לעשות כסדר זה אינו נקרא יודע, ובביאור ארגמן כתב דכן מצות 'עיוטף' איכא מצוה **לכתחילה** להתעטף לכן חיבו חכמים לקטן עד שיודע לעשות המצוה **כתקונה**. א"כ כשאנו מחנכים קטנים במצות ציצית צריכים ליהזר לכאורה שיהיה ג"כ שיעור טלית לכה"פ לפי ר"ח נאה 48-49 ס"מ ולא ראינו מי שמקפיד השיעור הזה (חוץ מהמדקדקים) וצריך לעיין מה חיוב החינוך בזה? ועוד יש לדון היאך מחנכים היום בלבישת ציצית ללא עיוטף? עיין בארוכה בספר שביתתו של קטן.

בגיל החינוך: מצינו כמה שיטות מהיכן מתחיל גיל החינוך, בב"ח (סי' טז) כתב **כבן שש כבן שבע**, (ובטור כתב בן ט'), ועין במחצה"ש שם סק"א מח' בזה, ובמור"ק כתב בכל המצוות חייב האב לחנך בנו מהשגיעו לענות הפעוטות כבר ה' כבר ו' כל אחד לפי חורפיה, ובמ"ב (יז סק"ט) 'ושעור טליתו כתב בפמ"ג בסי' טז ובדדה"ח שהוא כדי להתעטף בו ראשו ורובו שלו, ומשערינן בקטן עצמו שמתעטף בו לפי גדלו ולפי קטנו. וצריך לדעת מהו השיעור הזה וראיתי מסיידור הרב (בעל התניא) שכתב 'ובקטנים שהגיעו לחינוך דהיינו מבן **שש** שנים עד בן י"ג אפשר להקל ולסמוך ע"ד האומרים ששיעור בגד לתחייב בציצית הוא אמה על אמה בלבד, ובספר חנוך לנער (פ"ט ס"ג) כתב 'דמגיל **תשע** צריך שיהא שיעור טליתו כגדול'. וא"כ יוצא **שמגיל חמש שש עד לתשע** (לצאת ידי השיטות הנ"ל) יש להקל בקטן כש"ע הרב, וכן כשיעורו של הגר"ח נאה שאמה הוא 48 ס"מ א"כ בכל צד מלפניו ומלאחוריו, בט"ק צריך שיעור **24 ס"מ על 24 ס"מ** דזה חצי אמה מלפניו ומלאחוריו, ובכתפיים לכה"פ ג' אצבעות (6 ס"מ) דכתב במ"ב (טז סק"א) ויעשה הכתפיים של הט"ק רחבים כדי שיהיו נכרים ויהיה עליהם תורת בגד ולא שם רצועות. א"כ כיון דלכאורה א"א למדוד מקום החור והכתפיים דישנו מח' בין הגמ"ב והחזו"א אם נקב בית הצואר מצטרף לשיעור טלית, דלהמ"ב (סק"ד) הנקב אינו עולה למנין אף אם הוא רחב מפתח הצואר, ולהחזו"א (סי' ב סק"ט) בעינן שכל אחת מהכתפיות רחבה יותר מהנקב ואז מצטרף לשיעור. ומדדתי ציציות של ילדים של כמה חברות וברובם הכתפיות תמיד פחות מגודל הנקב (ויש לעורר ע"כ שיתקנו השיעורים) רק במס' 4 או 5 (תלוי בחברות) ישנו שיעור מעל 24 ללא הנקב וכנ"ל. (ובאמת ישנם מדקדקים שקונים משאנשים יר"ש טליתות מיוחדות כשיעור הראוי). ובה השיעור והגיל ודאי דיכול לחנכם לברך ולענות אמן.

קטן מגיל תשע (להשיטות הנ"ל) לכתחילה יש להקפיד שיהיה לכה"פ שיעור של שלשת רבעי אמה על שלשת רבעי אמה שזה **36 ס"מ על 36 ס"מ** מכל צד מקדימה ומאחורה, (שעה"צ טז סק"ח, מארצה"ח בשם ספר משמחי לב שמדד ומצא כן ראשו ורובו של קטן בן ט', והוא אמה וחצי), ולפי מה שמדדתי נ"ל שמספר 5 או 6 (תלוי בחברות) ישנו שיעור מעל זה וכנ"ל ללא הכתפיות ויש לכאז"א למדוד השיעור לגופו של ענין.

ובאמת בנידון שמברכים בגני הילדים בטליתות פחות מהשיעור הנ"ל, למה לא נאמר שיש כאן איסור ספיה של 'לא תשא' וכן היאך ניתן לחנך בדבר שאינו כשר כנגדול? והנה כיום נוהגים רוב העולם להתחיל להלביש לקטן ציצית **כשיגיע לג' שנים** (וכ"ה בשע"ת מספרי יראים) ובד"כ לפני גיל זה הוא לא נקי כ"כ, והשאלה האם חייבים ליתן לקטן בגד כשיעור הנ"ל בגיל פחות מחמש שש? וראיתי בהרבה אחרונים שהביאו שניתן לסמוך על שיטת הערה"ש (סימן ח' ד) דס"ל דשיעור טלית נאמרה רק בטלית גדול, אבל טלית קטן בכל שיעור חייב בציצית. וכן הביא הגר"י זילברשטיין שליט"א (במכתבו לספר ציצית הלכה למעשה) שבתשובות הרמ"א סימן ק"י כתב דמוטב ללבוש טלית קטן שאין בה שיעור מליך בלי ציצית, ובשו"ת ארץ צבי סי' א כתב דאפשר לברך ג"כ עליה, וכן בערה"ש הנ"ל, ואף שלהלכה פסק המ"ב **לא לברך אם אין בו כשיעור טלית** (יז סק"ג) כ"ז בגדול, **אבל בנוגע לילד קטן יתכן דאין מוחים בו, ולכתחילה מצוה לחנך את הקטן בטלית שיש בו שיעור**, ובספר מאסף לכל המחנות העתיק שיעור הטלית קטן שהגיע לחינוך בשם בעל התניא זצ"ל (כנ"ל), וכ"כ א"א (יז ג). ועוד כתב שם 'ויתכן דאם הילד בגיל חינוך לברכות, הרי מותר ללמדו ברכת ציצית אף שאינו לובש באותה שעה ט"ק, וא"כ מותר לחנכו לברכת ציצית אף כשלושב טלית קטן שאין בה שיעור, דלא גרע מאילו לא היה לובש ט"ק כלל, שגם מסור לו לחנכו לברכות, אלא שהגדול השומע מפיו ברכה על לבישת ט"ק זה, אומר לו לענות אמן **א"כ הוא מתכוין לחנכו בענייני אמן**. עכ"ד. ובשבט הלוי (ח"ג ס"י ו) כתב **דאם לא הגיע לגיל חינוך מצות ציצית ורק לגיל חינוך ברכה, יכולין להרגילו לברכה ולהכב עליו את המצוות, אף שאין בט"ק שיעור לברכה**. והגרש"ז זצ"ל (בספר שיח הלכה) כתב, הגם שאסור לחנך בפסול גם את מי שלא הגיע לחינוך, מ"מ בציצית מצוה חשובה מאד, **והם רק בני ג' וד'**, וגם מצותה כל היום, **אין לאעור במחנכים**. וכן באג"מ (יור"ד ח"ג ס"י נב) דנהגו להטיל ציצית אף בבגדים שאין להם שיעור כדי להראות הרצון לקיים את המצוה כראוי לולי ההפרעה לעבודה או משום עניות, **ולפי שמברכים על מנהג אפשר לברך על טלית זו**, ומסיק **אבל יותר נכון לקנות להחייבין בחינוך דהם להמג"א (טז סק"א) בני ט' שנים ומעלה ד' כנפות שיש להם כשיעור שהוא לפ"מ שכתבתי פחות מעט מראשו ורובו**.

עוד יש לדון בטליתות של הקטנים דהרי בד"כ אורך הטלית יותר מהשיעור וברוחב יש פחות משיעור דנחלקו הפוסקים אם יכולה התוספת שבארוכה להצטרף לרוחבה וכן להיפך, (בספר ציצית סיכמ השיטות בזה עיי"ש).

א. ועשו להם ציצית. ובמפרשים, לתקן בזה פרשת המרגלים. ויש לברוא. והנה נטושה המחלוקת גבי אשה אם מטילה ציצית לאיש. דבא"ח (יד א) פשט השו"ע להכשירה בזה, והרמ"א מפקפק ומכשיר רק בדיעבד. אמנם החת"ס (יו"ד רע"א) חידש בזה, דאף שהועילה קשירתה שאין הבגד חשיב מחוסר ציצית, מ"מ אין האיש יכול לברך עליהם. והדברים צ"ב. וגבי קטן, בשו"ת משיב דבר (סי' מד) הוכיח מהגמ' דשרי לכתחילה. ולעומתו העלה בביאור הלכה (סי' ט"ד) דמהניא רק בדיעבד, ופסק דמ"מ א"צ לקשרם מחדש משהגדיל. וצ"ב תורף הנידון. ובדברי הביאור הלכה יש לדון למה ישאר הנער במצוותו שבדיעבד, ומדוע לא יביא עצמו לקיימה לכתחילה, ויתיר ויקשור מחדש. ובפרשתו צ"ב, דאם 'מרגלים' בעינו, למה נשלחו דוקא ראשי העם, ולא כאלו שהם 'מרגלים' דעלמא. ומדוע נענשו בגלויות לדורות. וכח"ג יש להקשות על יהושע בהפטרנו ששוב שלח מרגלים, וצ"ב מדוע שב ונכנס לאותו הנסיון.

ועוד שם תימה, הנה כשרדפוס, אחז"ל עה"פ וצ'פנו, שנהפך פינחס, הוא אליהו, לרואה ואינו נראה. וצ"ב למה לא נהג כן מתחילה ועד סוף, וכך יכנס לכל מחבואיהם ויגלה מצפוניהם ויכה בראשיהם, וחסל סדר מלחמה. ב. ויבואר בס"ד, דהנה כידוע תכלית ביאת ישראל לארץ היא להשפיע משם לכל העולם וכמ"ש רבנו בחיי דברים כו א': שהתורה חייבה לישראל שנקראו ראשית, ללכת אל המקום שהוא ראשית שכלולו של עולם, שנאמר (תהלים ג, ב) מציון מלכל יופי, מציון נשתכלל יופיו של עולם. ואלה שאת הכח והחיבור לעילא לזה קבלו ישראל במדבר' בשבתם על שולחן ה', דצורת טעינת כל הטוב הזה בארץ היא ע"י שירכיבו את חו"ל בארץ. וזוהי נמי מצות 'אז יבדיל משה' שנודרז לקבוע ולקדש ערי הארץ כבר ממקום שבתו בחו"ל, וזהו תוכן ציוני ה' למשה 'עלה ראש הפסגה ושא עיניך, וכגוף שמחובר לנשמה. (שור"ר כע"ז בס' שם משמואל פ"ר ואתחנן). ג. ולזאת שיגר משה 'מרגלים' מן המדבר, ובדוקא את ראשי העם הנושאים זכות כל העם, אל הארץ, ובאופן זה שהראשים' שם, והעם במדבר, נוצר 'ראש חץ' הנ"ל.

וכיון שחטאו ישראל והרבו בבכיותם באותו הלילה, פגמו באותו 'גשר' הנבנה בין חוץ לארץ, לארץ, ושוב לא הופקעו משייכותם לגולה, ומכאן שורש לכל הגלויות שהוגלו ישראל להיות בינות לעמים. ומפני שהדבר הזה - מרגלים בפנים והעם מבחוץ, מוכרח הוא כנ"ל לגוף הזכיה והקדושה בארץ הקדש, לכך גם יהושע שלח מרגלים. ואם היה שולח את פינחס בתורת מלאך כאלוהו מלאך הברית לא היה הדבר מועיל כלל, דהרי ישראלים שנוהגים כמלאכים יש לנו רבים במדבר (האוכלים מן מן השמים ושותים מי נס מבאר), ועתה חפצים אנו לאנשים בארץ החבורים 'למלאכים' אחיהם שבמדבר, ולכך לא יצא מלכתחילה כמלאך.

ורק בנוקטו מעשה אדם בבריחתו מרדפיו, שוב נייעור בו תכונת המלאך שנתה בו גם לעתיד הרבה אחרי היכנס כל העם ארצה, כשנס מאחאב מהלך ארבעים יום בכח אכילה אחת (מ"א יט ה). ונתבאר מדוע ה"ס מעיקרא לשלוח מרגלים ומדוע בדוקא ראשי העם ומדוע שב יהושע שלח מרגלים, ואמאי הנפך פינחס למלאך רק בעת מנוסו. ד. ונצטוו ישראל במצוות הציצית, המסמלת בגד 'גשם' שרומם בציציותיו לחיבור ה'רוח', דתכלת דומה לים וכו' עד לכסא הכבוד, וכרמוז בהלכה כמה מספר הקשרים והחוטאים וכו', שהמה גדרי המצוה בפועל. ומתייחדות בזאת מצוה זו משאר מצוות התורה, שהרימזים' שבה מחייבים להלכה.

ה. וניתי השתא לגדרי ההלכה בציצית: קטן'. הנה הקטן עודנו נבדל מן המצוות המעשיות, וגדור דומה לבעל - חי בכמה עניינים (ע"י בשו"ת רע"א קמא, סימן כה: 'גם מדברי תוס' פרק המצניע דף צד ד"ה אבל) משמע דס"ל דקטן הוי כבהמה), אכן ברגע שיכול לחבר בין קטנותו זו למעשה גדלות, אדרבא, לכתחילה הוא שיעשה כן, וזהו הנלמד מפרשתו, שעסקה בדבר זה, האיך לחבר ולכונן אותו החיבור, בין 'קטנות' לגדלות'. ונתבאר שיטת המשיב דבר דזהו לכתחילה.

וגם יש מקום לסברת הביאה"ל דאף שמשום קטנו לא ראוי שיעשה כן לכתחילה, מיהו כיון שנעשתה יוכל להמשיך ללוכשה דסו"ס הוי כתיקנה. ו. אכן אין האשה' במצב זה דה'קטן', דהרי לעולם לא תבוא לכלל חיובי התורה, וכל מציאותה היא בלסייע לבעלה להכין מציאותו לקיים מצוותיו כהוגן (וכמש"כ רבינו בחיי דברים לג א), ועל כן אין מעליותא לתליית הציצית על ידה במסוים.

ולפיכך י"ל דחידוש החת"ס, דאף שבידה להעמיד ולקיים המציאות, למנוע קלקול בגד ה' דנפשות, על ידי שתתלה בידיה הציצית, מ"מ אין בכוחה ליגע בכח המצוה המיוחד של הציצית, של חיבור גוף הגשם של מקיים המצוה לנשמת המצוה בה, שזאת יעשה רק האיש המצווה.

[ונפק"מ לדינא ולמעשה בכל זה, בבן ובת תאומים, שיבואו לגיל י"ב ויום אחד, מי לכתחילה ראוי שיתלה ציציות הנער, האם הוא, ה'קטן', או היא - היאשה].

¹ וכמש"כ בספר באר שבע הרויות יא: 'שמן המשחה שעשה משה במדבר... עשאו במדבר אשר היה השכינה יותר גלויה בו מכל המקומות האחרים.

ציצית היא אחת מג' המצוות שטעמם נתפרש בתורה שגא' למען תזכרו ועשיתם. ובטעמי המצווה כתב החינוך, ואין דבר יותר טוב לזכרון כמו נושא חותם והלכת הקבוע בכסותו אשר יכסה בה תמיד ועיניו וליבו עליו כל היום וכן תחוב וזכרתם את כל מצוות השם ואמרו חז"ל כי מילת ציצית תרמוז לתרי"ג מצוות עם צירוף שמונה החוטאים שבציצית וחמשה הקשרים שבה. והוסיף החינוך וכו' ואומר לי לבי שיש בו רמז וזיכרון שגופו ונפשו של אדם הכל להשם ברוך הוא כי הלבן רמז לגוף שהוא מן הארץ שנבראת מן השלג שהוא לבן כדאשכחן בפדר"א הארץ מהיכן נבראת משלג שתחת כסא הכבוד וחוטין רמז אל הגוף אמר רב עמרם שני ירכותיו כשני חוטים של זהורית שני זרועותיו כשני חוטים של זהורית והתכלת אשר עינו כעין הרקיע ירמוז לנפש שהיא מן העליונים ולזה ירמוז מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונים מפני שהתכלת דומה לים וים דומה לרקיע והרקיע לכסא הכבוד שנאמר ויראו את אלוקי ישראל וכו' ותחת כסא הכבוד מקום שנפשות הצדיקים גנוזות שם. ומפני כן כורכין את חוט התכלת על הלבן לומר שהנפש היא עליונית והגוף הוא תחתון.

נמצינו למדים כי מצוות ציצית באה ללמד את האדם כי הוא עבד השם ולכן עליו ללבוש את הבגד שמזכיר לו שיש עליו לקיים את כל התרי"ג מצוות והעבד שהולך עם בגדו של האדון זה גם לצורך עצמו וגם לצורך שידעו האחרים כי עליו להיות עבדי השם ומה שהבגד מרמז על כל התרי"ג מצוות הרי גם אם הוא יזכיר רק שהוא עבד השם ושייך להשם גם יספיק אבל ככל שידע האדם כמה מצוות עליו לעשות זה יכניע אותו יותר להקב"ה.

אך את הטעם השני שכתב החינוך יש להבין מה ענינו כאן, א. הרי בזמננו אין תכלת והוא גם לא מעכב את הלבן ומה לא די לו בטעם המפורש כדי שנזכור את מצוות השם לעשותם אלא יתכן שהבין את הענין מכח הפסוקים שנאמר בהמשך ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם וכו' ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת ז.א. שחוץ מן ענין הציצית שהוא ענין העבדות של תרי"ג מצוות התכלת יש בו עוד מכוון בתוך הציצית והבין מזה החינוך שיש כאן תוספת באיכות המצווה שהתכלת מוסיף על הציצית שמזכירה את התרי"ג מצוות דהינו שאין זה סוף פסוק שיש לזכור את המצוות כדי לעשות זה מוגבל רק לתרי"ג אלא על האדם לדעת שיש לו לחבר את הגוף אל הנפש ואז החיבור לא מוגבל לתרי"ג אלא הוא אין סוף וכדי להגיע לכזו הרגשה זוהי בלתי מוגבלת ובלתי נעשית יש צורך ללכת מדורגא לדרגא שתכלת דומה לים שהוא בלתי מוגבל אבל יש בו עוד קצת תפיסה אך יש להמשיך וים דומה לרקיע שהוא כבר פחות נתפס ורקיע דומה לכסא הכבוד שכולו רוחניות ואין למחשבה שום תפיסה בזה. לכן הבין החינוך שיש במצווה זו ענין מיוחד של השלטת הנפש על הגוף א"כ בכל חלק של המצווה יש נפש שהיא בלתי מוגבלת וכך זה מעלה את איכות המצווה

מסגולות המצווה שהמתעטף בציצית זוכה לאשה ובנים כמו שנאמר בתנחומא פרשת כי תצא גדילים תעשה לך מצוה גוררת מצוה כי בסמוך למצוה זו כתוב כי יקח איש אשה. ובתורת חסד מלובלין כתב סגולה שזוכה לבנים כי כתוב ...על כנפי בגדיהם=לדורותם שיזכה לדורות מבורכים. וכן מגינה מן החטא כהיה עובדא במסכת מנחות דף מד' באדם שהיה היר במצוות ציצית והלך לזנות עם אשה אחת ובאו הד' נכפות וטפחו לו על פניו ונמנע מן העבירה. וכתב בשמירת הלשון בחתימת הספר שכל פעם שעולה מחשבה לא טובה וטהורה או כעס טוב מאוד להסתכל בציצית ואז יפקע היצר. ראיית הציצית מעוררת יראת שמים ראייה-יראה. בחת"ס פרשת שלח וראיתם וזכרתם ראייה מביאה לידי זכירה.בכתב יושר בשם האר"י ז"ל ההסתכלות בציצית יועיל מאוד לפרנסה. בשערי תשובה סי' כד' ס"ק ב' הביא את דברי א"י' בשם המקור חיים שאע"פ שמצוות אינן מגינות מן היצר הרע מ"מ מצוות ציצית מצילה וממשיך השערי תשובה שלמד דבר זה מהעובדא במנחות והענין הוא בזה שמצינו בפרשת ציצית פעמים מה פועלת הראיה והזכירה בתחילה כתוב וזכרתם את כל מצוות השם ועשיתם אותם ולא תתורו וכו' ובפסוקים הבאים מוזכר שוב הענין של הראיה והזכירה למען תזכרו ועשיתם ענין מצוות עשה ז.א. שיש במצווה זוהם הכח נגד היצר הרע וגם את הכח של עשה טוב ולכן אדם כזה שהיה זהיר במצווה זו הגנה היא על בעליה.

נסיים בפרפרת אחת בגמ' בטעם שקשה עונשו של לבן משל תכלת, לשון הגמ' משל לאדון שאמר לעבדו הבא לי חותם של טיט וכו' ויש להבין מדוע אומר האדון לעבד הבא לי חותם הרי האדון הוא זה שמעונין בעדות של העבד, וכן מצינו שכל מצוות ציצית היא כאשר יש לאדם בגד של ד' כנפות דהינו החיוב מתחיל רק כאשר הוא לבוש בבגד שיש בו ד' אבל אין חיוב, וזה פלא גדול שמצווה חשובה כזאת תלויה ברצון האדם שרק אם ירצה יתחייב. אלא הענין כי ככל שיש במצווה נדיבות הלב והלב הוא זה שמכניס את האדם למצווה כך ניכר הרצון העז לעשות נחת רוח לבורא ית"ש, וזה מוכיח מה היא מידת העבדות של האדם הזה וכך הוא זוכה להביא על עצמו את מה שהוא רוצה להיות עבד השם ולכן היא שקולה כנגד כל המצוות.

בענין ציצית מצוה אחת

הרב יעקב הירשמן

א. במתני' מנחות כח. ארבע ציציות מעכבות זו את זו, שארבעתן מצוה אחת. ורבי ישמעאל אומר ארבעתן ארבע מצות [פי' הרע"ב ואין מעכבות זו את זו]. וכתב התו"ט ד"ה ארבע ציציות מעכבות זו את זו. לא אתמר בגמרא מנלן והרמב"ם פירש במשנה דלעיל זו"ל וכולן סמכו אותם לרמזים שיש בפסוקים שכן ראייה על שיהיו מעכבות אבל הענין קבלה בידינו ע"כ. והמפרשים (טוהרת הקודש וכן אריה) הביאו מילקוט שמעוני פר' שלח רמז תש"נ בזה"ל: והיה לכם לציצית. ארבע ציציות מעכבות זו את זו דכתיב בהו הויה עכ"ל.

ב. כתב הרמב"ם בסה"מ שורש י"א: ואמנם מקום הקושי הוא בדברים שאמרו בהם אינם מעכבים זה את זה. כי העולה במחשבה שאחר שאלו החלקים כל אחד מהם בלתי צריך לחבירו שיהיה כל חלק מצוה בפני עצמה. כמו שאמרו התכלת אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת. והנה היה אפשר לנו שנאמר שלבן ותכלת יימנו בשתי מצות לולי מה שמצאנו להם לשון מבואר במכילתא דרבי ישמעאל והוא אמרם שם יכול שהן שתי מצות מצות תכלת ומצות לבן תלמוד לומר והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות. הנה כבר התבאר לך שאפילו החלקים שאינם מעכבין זו את זה פעמים יהיו מצוה אחת כשהיה הענין אחד. כי הכוונה בציצית למען תזכרו. אם כן כלל הדבר המחייב לזכרון מצוה אחת יימנה. עכ"ל הרמב"ם.

וכתב הרמב"ם: ואני אומר אם הנראה לרב הוא שראוי למנות החלקים שאינם מעכבים זה את זה מצות רבות כמניין החלקים אל ישנה סברתו מפני הברייתא הזו שהיא באמת כך פירושה יכול יהו שתי מצות כלומר שלא יעכבו זו את זו תלמוד לומר והיה לכם לציצית וראיתם אותו דמשמע שהיא מצוה אחת שהתכלת מעכב את הלבן והלבן מעכב את התכלת והברייתא הזו נשנית אליבא דרבי דאמר בגמ' מנחות (לח). וראיתם אותו מלמד שמעכבין זה את זה. וזו היא ששינונו במשנתנו במנחות (כח). ושנו אותה בספרי ארבע ציציות מעכבות זו את זו שארבעתן מצוה אחת רבי ישמעאל אומר ארבעתן ארבע מצות. ומכאן תלמוד שבאמרם מצוה אחת ירצו בו שהם מעכבין זה את זה והאומר שאינם מעכבין יעשה אותם מצות רבות. והתמה מן הרב אם לדעת המכלתא הזו התכלת והלבן אינם מעכבים זה את זה לאיזה ענין שנו שם מצוה אחת ואינם שתי מצות וכי בא התנא הזה עכשיו למנות מאתים וארבעים ושמונה מצות עשה וללמדנו שלא נביא ענין ציצית בחשבונו אלא למצוה אחת. זה דבר איננו ראוי לטעות בו. ועם כל זה אנחנו לא נשבש מניינו שלהרב בזה שראינו לבעל ההלכות שמנה מצות ציצית מצוה אחת לפי שהיא ענין אחד שבתשלום התכלת והלבן תשלם לנו הכונה במצוה הזאת לזכור את כל מצות י"י ולעשותם ואע"פ שאמר ר' ישמעאל (מנחות כח). בארבע ציציות ארבעתן ארבע מצות, לענין שאינן מעכבין זה את זה אמרו כן אבל בחשבון המצות העניין בתשלומם נמנה אחד.

וזו סברא תסבול אותה לדעת ההלכות שמנה גם כן מצות תפילין אחת. אבל הרב מנה התפילין שתי מצות. ושתיים אלו נשנו משנה אחת התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת תפילה של יד אינו מעכבת של ראש ושל ראש אינה מעכבת של יד. ואם נביט לענינים הרי התפילין ייחשבו יותר ענין אחד, שכל מה שכתוב בזה כתוב בזה והענין בהם אחד למען תהיה תורת י"י בפנינו שומה כנגד הלב והמוח משכנות המחשבה. לבד אם יטעון הרב שזה המעשה אחד לבישת התכלת והלבן כאחד והתפילין שני מעשים, ולא יחשבו שני מעשים שאינם מעכבים זה את זה אלו שתי מצות אע"פ שהוא מונה קרית שמע שחרית וערבית מצוה אחת (י) והקטרת בוקר וערב אחת (כח) ושני תמידין אחת (לט) עכ"ל הרמב"ם. והנה עיין בפ"י דרע יצחק על המשניות שם במנחות, שעמד דלפי ר"ש יש עוד ג' מצות ע"ש מש"כ, ולפלא שלא הזכיר מדברי הרמב"ם בזה.

ג. במנחות ל"ז ב' מק' הגמ' על פלוגתא דר"ש ורבנן מאי בינייהו. ועמדו המפרשים דשאלת הגמ' לכאורה תמוהה, שכן הנפקא מינה ביניהם לכאורה גלויה, במקרה שאין לו מספיק חוטים לארבע כנפות אלא רק לפחות מארבע. לדעת ת"ק יהיה פטור לגמרי מן המצוה, מכיון שפחות מארבע אינן מצוה. ואילו לדעת ר"ש יהיה חייב להטיל את מה שיש לו ואף לברך עליהן מכיון שאינן מעכבות זו את זו (ע' חזו"א או"ח ג' כ"ח ועוד).

הערה בפרשה

בדעת זקנים ס"פ אמור הקשו היאך התרו במגדף ובמקושש, אליבא דר' יהודה שצריך להתרות בו באיזו מיתה הוא נהרג, (עי"ש שמת' בב' אופנים). וצ"ע גדול דהא זו גמ' ערוכה בסנהדרין פ"ב דמהתם ילפי רבנן, ואמרי' דר"י אמר לך הוראת שעה היתה.

הרב אשר בלוי

מלחמתה של תורה

בקושיית הרב יעקב ישראל לוי (בגליון הקודם), איך שוררו הלויים בתחילת המשכן שהיה בשנה השנייה לצאתם ממצרים, והרי צריך ללמוד חמש שנים תחילה כדכ' הרמב"ם פ"ג מכלי המקדש ה"ז, שהוא דין לעיכובא.

מורנו המרא דאתרא שליט"א תירץ עפ"י סוטה יב. שמשנה רבינו היה משורר, והוא למד את השירה מסיני שהרי כל ענין השיר נמסר מסיני ובלמוד זה לא נא' שיעור. וע"כ צ"ל שבתחילה מש"ר שורר על הדוכן שהרי בא' בניסן הוקם המשכן ואז עדיין לא נבחרו הלויים.

והרב יצחק לסיצין כתב עפ"י הרמב"ם (פ"א מע"ז ה"ג) שיעקב אבינו לימד את בניו והבדיל לוי ומינהו ראש וכו', ועוד כ' רש"י (תרומה כו, טו) שיעקב צוה לבניו שיזמינו עצי שיטים. וא"כ י"ל שגם אמר להם שילמדו שבט לוי מלאכתם שיהיו מזומנים לעבודתם.

הרב חיים רבינוביץ והרב מ. ד. אינדיג תירצו דחמש שנים אינו לעיכובא, וראיתם מהגמ' בחולין שם (והובא ברש"י), דילפי' מזה שהוצרכו חמש שנים ללמוד עבודת הלויים, שתלמיד שאינו רואה סימן ברכה בתלמודו אחר ה' שנים שוב אינו רואה, משמע דחמש שנים אינו אלא ה"מקסימום", אבל ודאי יש אפשרות לפחות מזה. והרב ס. י. מניר הביא דכ"כ התפארת יעקב (חולין כד) בדעת הרמב"ם, ושבירמ"ן משמע שהיא אסמכתא בעלמא. והרמב"ם ח. רבינוביץ ע"פ הרמב"ן (שמות לה, כא) דלא היו בהם אנשים שלמדו את מלאכות המשכן, "אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, בגלל שגבהו לבו בדרכי ה'" וא"כ הלויים שגבה לבם בדרכי ה' למדו כחריף ובקי במהירות. אכן כ"ז דוחק כיון דחמש שנים הוא שיעור מפורש בתורה, שהרי ילפי' מדכתיב במקום אחד כ"ה ובמקום אחר ל'. וכ"כ הרמב"ם (פ"ג ה"ז) דאפי' חריף צריך חמש שנים.

ועוד תירצו דהוראת שעה היתה, אכן קשה לומר כן, מכיון שהילפו' דחמש שנים (כנ"ל) היא מהפס' שנא' בציווי לדור המדבר, עי' פר' במדבר ופר' בהעלתך.

בקושיית הרב מב"ט (בגליון קצ"ג) למה לא מוזכר בתורה שבמעמד הר סיני הייתה שמחה, ומוזכר רק שהייתה רעדה וחרדה. ותירץ (בגליון הקודם) הרב אורי הולצמן עפ"י הרמב"ן שפי' בפס' (כד, יא) ויחזו את האלו ויאכלו וישתו, "שעשו שמחה וי"ט, כי כן חובה לעשות בקבלת התורה", יש לדחות שברמב"ן גופא מבואר שם דזה הי' לאחר מתן תורה ולא בשעתו.

וכתב מורנו המרא דאתרא שליט"א דנראה לבאר עפ"י הגמ' בשבת ל': דכשלוּמדים תורה צריך לפתוח במילי בדחיותא ומשמע שם בסוגיא שזהו מדין שמחה, דאמרו שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה והוסיף ראי"ר "וכן לדבר הלכה", דהיינו שגם בזה צריך שמחה, ובהמשך דברי הגמ' שם אי' שתלמיד היושב לפני רבו צריך לשבת באימה ומבאר הגמ' שהיא דאמרי' דדבר הלכה בעי שמחה זהו ענין המוטל על הרב אבל התלמיד צריך לישב באימה, ומביאה הגמ' שם שהנהגת רבה הייתה "דמקמי דפתח להו לרבנן אמר במילתא דדחיותא ובדחי רבנן לטוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא". מבואר שהדין שמחה בעת הלימוד הוא דין המוטל על הרב לדאוג שגם התלמידים יהיו במצב של שמחה אבל אי"ז חיוּב המוטל עליהם, אלא אדרבא צריכים הם לישב באימה דוקא. ומובן היטב שכלל ישראל בעומדם לפני הר סיני לקבל התורה הי' להם דין לעמוד באימה וביראה ברתת ובזיע, ולכן לא מוזכר בתורה שהיתה שמחה אצלם בשעת המעמד עצמו. אולם מצינו שאצל משה רבינו היתה שמחה דאי' במכילתא עה"פ "משה ידבר והאלו' יעננו בקול" מלמד שנתן הב"ה כח וגבורה למשה והי' הקב"ה מסייעו בקולו, ונבנעימה שהיה מצוה שנתן בו הי' שמעו את ישראל" הרי שהתורה שאמרנו ע"י משה נאמרה "בנעימה", ומצינו בערכין י"א דלדעת רבי יהושע ילפי' לשירה מה"ת מהפסוק הנ"ל ודרשי' יעננו בקול' "על עסקי קול", ופירשי': "שהיה מצוה לשורר לפי שמשה לוי היה", והוא דבר תמוה שמקור דין שירת הלויים הוא פסוק זה שנאמר במתן תורה. וי"ל דהילפותא דזהאלו' יעננו בקול הוא דין כללי שהשמחה בעבודת ה' מוטלת על הלויים, שהרי ילפי' בברכות (שם) ד"עבודה" בעיא שמחה שנא' 'עבדו את ה' בשמחה' וכן תפילה בעיא שמחה משום דתפילה במקום עבודה, ושירת הלויים ג"כ נקראת עבודה וכדאי' בערכין שם דלדעת רב מתנה ילפי' לשירה מן התורה מיתחת אשר לא עבדת את ה'א' בשמחה: ודרשי' איזו היא עבודה שבשמחה וכו' הוי אומר זה שירה, וכן אי' שם דלר' יוחנן ילפי' לשירה מה"ת מקרא ד'לעבוד עבודת עבודה' "איזוהי עבודה שצריכה עבודה הוי זה אומר זו שירה". והראני הרב אברהם קורנבלי שליט"א את דברי הרבנו בחיי פ' נשא שכ' ופסוק מלא הוא שקורא עבודה לשיר" ועוד כ' שם וידוע כי השמחה במעשה המצוות מצוה בפני עצמה וכשם שהמצוה עבודה לש"ית כך השמחה על המצוה נקראת עבודה וכ"כ תחת אשר לא עבדת את ה' אלו' בשמחה; והוא שכתוב 'עבדו את ה' בשמחה' באר כי השמחה שלמות העבודה", ומצינו בסיפרי (עקב) שגם התורה נקראת עבודה דילפי' "ולעבדו - זה תלמוד", וכ"א ברמב"ם בסה"מ מ"ע ה' "עבדהו בתורתו עבדהו במקדשו", הרי שגם ת"ת נקרא עבודה וא"כ י"ל דמה שנצטווה משה "על עסקי קול", היינו שהוטל עליו באותה שעה השתקיד של עבודת ה' בשמחה, הן בתורה והן בעבודת המקדש, ומבואר שפיר הא דלא הוזכר ענין השמחה במ"ת אלא לגבי משה, וכן מבואר ברש"י יומא ד: שהשמחה שהייתה במתן תורה של לוחות שנא' פקודי ה' ישרים משמחי לב' נאמרה לגבי משה כדמוכח בגמ' שם שמיירי בפרשיה דמשה ועיי"ש, דכפי שנתבאר הדין שמחה בתורה מוטל על הרב דוקא ולא על התלמיד.

איבער

בענין ד' כנפות בחליפות

הב"י והדרכי משה בסוף סי' י' דינים בבגדים שיש להם ב' כנפות מלמעלה וב' כנפות מלמטה [כעין שלנו], וכתבו בזה כמה סברות לפוטרו מחיוב ציצית. ובמג"א שם סק"ג כתב לפקפק בכל אלו הסברות ומסיק דירא שמים יעשה קרן אחת עגולה לפוטרו מחיוב ציצית. [והביאו שם במ"ב סקל"ו].

והנה בחזו"א סוף סי' ג' כתב בזה"ל, טלית שצדה האחת מרובעת וצד שכנגדה עגולה, אם סדק את הטלית [סמוך להתחלת העיגול] מב' הצדדין אם אין הסדק ברוב הטלית לא מקרי כנף, ואפשר דאם ב' הסדקים רוב כנגד הנשאר סגי, אבל במיעוט לא מקרי כנף, והיינו **טעמא דבגדים שלנו פטורים אף שיש להם כנף מימין וכנף משמאל מלמעלה**, ואולי זו כוונת הד"מ באיכא קולנר מלמעלה. עכ"ל החזו"א. [ומש"כ לציין לד"מ צ"ע דלכאור' נראה דכתב שם טעם אחר].

ולכאור' אין דברי החזו"א אלא בצוארון כעין המצוי היום בחליפות קצרות דקרן אחת כנגד הקרן השניה דבהא אפשר לומר דנראה כדבר אחד שסדוק באמצע, אבל בצוארון העשוי כעין המצוי היום בפראקים ובחליפות ארוכות שבולט קרן אחת לחוץ, לא שייך למימר הכי. וצ"ע.

הרב אשר מאיר

נושאי הגליונות הבאים

קרח - מעלין בקדש (ז,ג)
חוקת - באר מרים
בלק - בין המצרים

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא וטל' בדוא"ל: gal200@neto.bezeqint.net
או בתיבות "עומקא דפרשה":
בכניסה לאוצה"ס "בית יוסף" רח' שד"ח.
בג. הדרומית - ביהכ"נ משובב נתיבות, נתיב"מ 90.
אין המערכת אחראית להחזיר כתבים או דיסקים.
ד"ת בדפים **בכת"י** ברוור מתקבלים עד יום א' בלבד.
בדיסק ובמייל יש להעביר עד יום ג' בלילה.

הודעה

כל מי שמסר כתב יד ודבריו התפרסמו,
מתבקש להשתתף בהוצאות ההקלדה.

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות, בכל ערש"ק
יש לשלוח בקשה לכתובת:
gal200@neto.bezeqint.net

הנצחות ופרסום בגליון: 052-7678393

הגליון מוקדש לעילוי נשמתו הטהורה
של רעיא מהימנא דקהילת קרית-ספר מהיווסדה,

סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה,

מופלג ומופלא בהלכה ובאגדה, בנגלה ובנסתר,

מסר נפשו להרבות תורה בקרב כל בני העיר

השכיל ללכת כנגד רוחו של כל אדם ולהשכין שלום ואחווה

העמיד וכוונן עיר על תילה בנועם ובמסירות.

מורנו הגאון הגדול

רבי שמחה ב"ר יוסף קסלר זצלה"ה

מרא דאתרא

נלב"ע כ"ו בסיון תשנ"ו

ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת

מרת יהודית האשא בת הר"ר צבי ז"ל

לקביעת חברותא

9141217

24 שעות ביממה

דרושים לחברותות:

טלפון	שעה	מקום	נושא
054-8476113	כל היום	לבו חפץ - שאגת אריה	גמ' ברכות או מסדר מועד
054-8480826	או אחה"צ	מקום שקט	גמ' בעיון קל ומ"ב
052-7661971			חזרה על דף היומי - 7 דפים ליום
052-7620656			טור ב"י בעיון
052-7111349		מרכז קס"מ/ברכפלד	גמרא
052-7175040		בית כנסת נאות שמחה,	עמוד ליום מנחות/ע"ז/פסחים/ועוד
057-3114475	10-12:30	מס"י 48	פתוח
054-7836000		ברכפלד	דף יומי גפ"ת
9741987		היכל יצחק	גמרא או הלכה
052-7159950		נאות הפסגה	ב"ק או קנין הלכה ה' שבת
052-7670381		גבעה דרומית	מסכת ברכות עמוד ליום
052-7628697		קרלין	פתוח
052-7670381		בית תפילה/גבעה דרומית	עריכת ספר מוסר בשותפות
054-8466796		עדיף קרלין	מחפש שיעור דף היומי ועוד לאדם מבוגר
052-7683616		איזור בית תפלה	מפעל הש"ס 20 דף
052-7168565		נאות שמחה	פתוח
052-7644586		קס"ח	פתוח
054-8447661	6:00 מ	מרכז קרית ספר	הלכות סת"ם
052-7617912		כולל בית ישראל, הלל	מסכת סוכה גמרא רש"י
058-4100333		ושמאי פינת ריה"ג	פתוח
9760224	9:15-10:15	אהל מנחם	מלאכת לש
052-7617912	שעה		משניות בעיון - שינון
054-8477779	9-10:30	בית כנסת שיר ושבחה	דף היומי
052-7683616		אהל מנחם/זכור לאברהם	מפעל הש"ס 20 דף
9790958	7:30-9:30	היכל יצחק	יו"ד מסימן ק"צ
054-8467088	חצי שעה בין 9-10	ברכפלד	הלכה
050-4114596	שעה מ 9	ברכפלד	פתוח
050-4190258	חצי שעה	בטלפון	עדיף הלכה
054-4936563	8:30-9:30		פתוח
8581524	9-10:30	בטלפון	משניות נשמה, ארבע ליום
	יום ששי 11-12		שיחה מוסרית - עבודת המידות
050-4116775		ברכפלד	זבחים

לתשומת לב: כל בקשה לחברותא מתפרסמת לתקופה מוגבלת,
לאחר מכן, במידת הצורך יש לעדכן מחדש.